

ANTONII MIZALDI
MONLVCIENSIS MEDICI,
de Hortorum cura, cultu, auxi-
lijs, & secretis.

LIBER TERTIVS.

AMQVE alios vocor ad cultus, ali-
um vel laborem

Hortorum: neque enim simplex genus,
vnave stirpis

Hortensis soboles, ratio ac tatum vna
colendi.

Epilogus su-
perioris li-
bri, cum pa-
rasceue ad
frugiferarum
arborum hi-
storiam.

Latinis quid
poma & nu-
ces.

Autoris sco-
pus & insti-
tutum in hoc
libro.

Proximo libro hortensia olera, edules ite ra-
dices, et herbaceos fructus, cum odoratis plantis
& floribus, pro nostra Minerue captu & modu-
lo utcunque expediimus. Superest ut simili me-
thodo et diligetia frugiferas hortorum arbores,
vitae humanae accommodas, earundemque fru-
ctus hoc libro psequamur: siue molli tunica ve-
stiantur illi, quos Graeci geoponici oporas, Lati-
ni poma nuncuparunt: siue dura & forinsecus li-
gnosa, quos itidem illi acrodrya, nostri vero nu-
ces appellare solent. Opus sane varium & impe-
ditum, sed legi tamen & cognosci dignissimum:
si minus scribentis ope, saltem sui contemplatio-
ne & indicibili voluptate, quae comitem habet
utilitatem pari commoditati iunctam. Ut itaque
tabulae (quod dicunt) manum admoveam, omni-
um primum de cura, studio, & auxilijs quae ar-
boribus in genere congruunt, pro mea tenuitate
scribam: hinc mihi gradum facturus ad ea quae
seorsum & particulatim unicuique arbori debentur,
& propria sunt.

Horten-

Hortensium arborum præcepta quædam
& auxilia generalia.

CAP. I.

Quisquis ille fuit qui scripsit hyemes serene agricolis optandas esse, nã pro arboribus tam hortensibus & fructiferis, quàm alijs, vota non fecit, quemadmodum tradit Plinius: nam communia arborum vota esse solent, niues Arborũ vo-
diuturnas federe. Causa, non solum quia animã ta cõmunia.
terræ vaneſcentem exhalatione, includunt & cõ-
primũt, retroq; agunt in radices: sed etiam quod
liquorem sensim præbent purum ac lenissimum,
quando aquarum cœlestium spuma esse dicun-
tur niues. Ergo humor ex his non vniuersim in-
gurgitans diluensque, sed quomodo fititur stil-
lans, velut ex vbere alit omnia, nequaquã inun-
dans. Sunt itaque niues & tempestiua frigora ar-
boribus & frugibus summè vtilia, sicuti (Deo o-
pitulãte) ostensuri sumus in nostro Opusculo de
signis, causis, & præfagijs caritatis & sterilitatis
annonæ. Niues itaque tam arborum quàm fru-
gum firmitati plurimũ cõferunt, nam sic opti-
mè germinant. Quod ad aquas attinet, oppor-
tunæ sunt quæ germinationem præcedunt: tum
dum cum educant poma arbores: nec protin-
us, sed iam valido fœtu. Quæ fructus suos diu-
tius continent, longioresq; desiderant cibos, his
ferorinæ aquæ vtilis esse solent. Cæterũ, gene-
ris cuiusq; arboribus diuerso modo desiderãtur,
alijs alio tempore maturantibus: quapropter ist-
dem imbribus quasdam lædi videas, alias iuuã-
ri, etiam in eodem genere. Sicut in pyris alio die
hyberna quærunt pluuias, alio verò præcocia.

I 5 Sunt

Sunt qui nocturnos imbreis diurnis præferant, quod eos Sol statim non diripiat. Sed quomodo radicibus arborum admittenda sit aqua, & ibidem retinenda, audiendus est Virgilius.

Vt arbores a-
quam admit-
tant, ex Vir-
gilio.

Aut lapidem bibulum (inquit) aut squalentis in-
de conchas:

Inter enim labentur aqua, tenuisque subibit
Halitus, atque animos tollent sata.

Imbres arbo-
ribus cum
defloruere
inimici.

Si diutius humidi blandiuntur austri, defatiscen-
tes fiunt arbores, ac magis etiam in flore. Si cum
defloruere protinus sequantur imbres, in totum
poma depereunt, adeo ut amygdalæ & pyri, si
omnino nubilum fuit cælum, austrinū sive flatus
suos amittant fructus, eodem Plinio autore. Qui
etiam admonet arborem post collectos fructus
purgari debere, amputata omni superfluitate, &
ablatis truncorum propaginibus, ut leuior sit,
adhæc habitior; & si nouella est, rectior. Quæ si
delicatioer erit, blandè tractari debet: nam rudi
contactu faciliè obtorpescit. Iam quod ad positi-
onem & sationem attinet, raris interuallis po-
nendæ sunt arbores ac plantandæ: ut cum creue-
rint, spatium habeant, quo ramos extendant. Nā
si spissè posueris, ut loquitur Columella, nec in-
frā ferere quid poteris, nec ipsæ fructuosæ erunt,

De arborum
translatione.

nisi interuulseris. Dum transferre uolueris, antè
quàm id aggrediaris, sedulo tibi notandum erit
quibus ventis expositæ erant, ut simili situ illas
componas & implantes. Quod dum facis, in imū
usque scrobem, sarmentorum fasciculos crassi-
tudine brachij debes demittere, ita ut supra ter-
ram paululum extent. Nam æstate paruo labore
aquam radicibus per illos subministrare pote-
ris.

ris. Sed optimum erit annum antè quàm plantare voles, scrobem fodere, vt terra Sole & pluuijs opportunè maceretur, & quod positum est citò comprehendat. Quòd si eodem anno & scrobem facere, & arbores ferere voles: minimùm antè menses duos scrobem fodies, postea stramentis incensis, vt vult Columella, calefacies. Quem si latiore patentioreque feceris, latiores, vberioresque fructus percipies. Scrobem verò clibanò similem aperies: cuius inum summo patentius sit, vt laxiùs radices vagentur, ac minus frigoris hyeme, minùsque æstate calidi vaporis per os angustum penetret. Generatim autem sic arbusculas & arbores dispones, ne imbecilla à valentiore prematur: quia nec viribus nec magnitudine par esse potest, imparique temporis spatio adolefcit. Addam ex M. Varrone quòd arbores ex ordine plantari debent, vt eas ex omnibus partibus Sol & Luna coquant. Porro summè cauendum est, ne post rigidas tempestates, & violentas cæli iniurias, arbores ferro vulneres, vel amputes: præsertim quæ fructiferæ sunt. Quod pulchrè his versibus expressit Iouianus Pontanus.

Secreta pro
arborum
transpositio
ne & planta
tione.

Forma scro
bis ad trans
ferendas ar
bores: & de
illarum di
spositione.

Notanda &
aduertenda.

Nã memini (inquit) cùm nulla arteis, nō arma doliq̃

Vim cœli aduersam ferrent, periere comanteis

Syluæ, ac obriguere gelu nemora omnia, cuncti

Horti dum furijt Scythicis aquilonibus aër,

Et caua consuetos tenuerunt flumina cursus:

Quod quando (auertat Deus ipse) rigentibus euria

Contigerit, neu tu gladio, neu cade securi

Arentis hortos: sed calce, sed imbre midenti

Affer opem, hoc fac sæpe hyeme, hoc fac vere repenti:

Crede

Secretũ pul
cherrimum
pro arbori
bus gelu ta
ctis.

*Crede mihi non te fallit labor: inde repente
Pullulat ab radice, aut summo stipite lata
Arbos, diffundens gemmas, & germine frondens.*

Rerum arbo-
rearū præce-
pta pulcher-
rima.

Translate ar-
bores situm
propriū ser-
uare debent.

Cauendum præterea ne vna arbor, alterius stilli-
cidium quatiente vento excipiat: præsertim si di-
uersi fuerint generis. Adhæc ne estate radices con-
tra Solem nudentur, aut ab eo feriantur: & ne
hominis manu cacumina duriter tractentur, aut
à pecoribus, capris maximè, prærodantur: nā in
posterum capere incrementum nequeunt, maxi-
mè si tenellæ fuerint. Sed de translatione hic pau-
cis agendū nobis restat ex Columella & Plinio.
Arbusculæ omnes, priusquam transferantur, ru-
bricæ sunt notandæ: vt cūm ponentur, easdem
cœli parteis aspiciant, quas in suo seminario vi-
debant: alioquin frigore, vel calore laborabunt
ab his partibus quas præter consuetudinem sub
alio tractu expositas habuerint. Erit ergo plaga
cœli in translatis similis retinenda, vt prius adno-
tauimus, ne aquiloniæ partes meridianis oppo-
sitæ Solibus findantur: aut algeant meridianæ,
aquilonibus obuersæ: quemadmodum scripsit
M. Cato, & post illum Vergil. Latine agriculturæ
doctor elegantissimus, his versibus:

*Quinetiam cœli regionem in cortice signant:
Vt quo quæq; modo steterit, qua parte calores
Australinos tulerit, qua terga obuerverit axi,
Restituant adeo in teneris consuescere multum est*

Plerique arborem nec minorem bima, nec ma-
iorem trima transferri præcipiunt, censentq; nō
negligendum ne radices mora inarescant: nève à
septentrionibus, aut ab ea parte cœli vsque ad
exortum brumalem, vento flante effodiantur ar-
bores:

bores: aut ijs ventis radices exponantur: nam ita Radicum in emoriuntur, ignaris causæ agricolis. Proderit e- arboribus tiam, quàm plurimum terræ in qua vixerint ar- summa ratio bores, radicibus coherere, ac totas cespite circun habenda. ligari, ob id Cato in corbibus transferri iubet. Rigari debebunt quoties cœlestis imbris negabitur profusio, & ingēs æstus perseverabit: nam ita Arborum ri- maioris incrementi fructus dabunt, ac vegetio- gatio. res, lætioresq; euadent. Amant nonnullæ circun- fodi, & ablaqueari: quod si non præstetur, aut Arborū ab- sterilescunt, aut à sua natura degenerant. Sunt laqueatio. quæ tam siccis quàm humidis locis musco infe- stentur: quem nisi ferramento deraferis et abstra- Arborum e- xeris, nec fructum nec lætam frondem emittent: muscatio. debent itaq; diligenter emuscari, nisi quid aliud peculiare præpedierit. De morbis & laboribus arborum scribendum aliquid superest.

Arborum ac stirpium hortensium morbi, la- bores & impedimenta aliquot.

CAP. II.

Laborant, impediuntur & ægrotant arbo- res, vt stirpes aliæ, modis multis. Quædam in ipsa seminum proiectione: aliæ in pullulatu & germinatione: multæ in flore: nonnullæ in gesta- Varijs mo- dis arbores ac stirpes la- borare. tione, partu & educatione, vel aliter, vt postea dicemus. Idq; vel à syderatione, carbunculatione, rubigine, pruina, nebula, grandine, imbre, frigore, flatu, coloni imperitia, soli vicio, æstu, vulnere, erosione, cruditate, obesitate, tabe, repletione, peste, vermiculatione, atrophia, siccitate, for- micatione, & alijs. Sunt itaque arborum ac plan- tarum,

Iniuriæ arborum diuersæ. In iuriæ diuersæ, morbi multiplices, ac incommoda varia. Quorum primas tenent syderatio, carbunculatio & rubigo: de quibus in fine libri primi nonnulla scripsimus, fasius de his philosophaturi in nostro opusculo De causis & signis sterilitatis annonæ. Vermiculantur inter stirpes

Arborū vermiculatio.

alię magis, alię minüs, quod aues caui & marcidi corticis sono experiuntur. Sunt quæ vermiculis omnis generis infestantur, vt puerorum & adultorum corpora: ex quibus plerunque contingit

Plenitudo famies, obesitas & tabes arborum.

atrophia, tabes & mors. Laborant nonnullæ plethora seu plenitudine: quæ sæpenumero comitem habet cruditatem ob redūdantis humoris copiam. Nonnunquam etiā fame, ob eiusdem inopiam & paucitatem: adhæc obesitate, vt nimio adipe animalia, ob immodici alimenti luxuriantem prouentum: & interdum tabe ac marcore, ob eiusdem parsimoniam, defectum vel prauitatem: aut cum macie corticis ex ægritudine astringente se, vitalia arborum plus iusto com-

Arborū vulnera, debilitates & alia.

primuntur. Alijs contingunt vulnera, contusiones, fracturæ, luxationes, partium debilitates: quæ societate nominum, cum hominum morbis & miserijs quoque conueniunt. Hinc truncamus arborum & herbarum corpora, & germinum oculos exustos, & multa alia sorte simili.

Arborū clauui & fungi.

Sunt etiā quæ clauum patiuntur, seu fungum, à superassato, aut addensato & lapidescente succo: quales sunt in hominum & animalium

Arborū scabies & impetigo.

corporibus tophi ac nodi. Scabies arborum omnium communis est affectus: quæ lentis roribus & nebulis post exortas Vergilias gigni solet. Particularis quarundam est impetigo. Verū vt in homi-

hominibus neruorum extrema cruciatus sæpè
 obfident, ita & in arboribus: aut enim in pedes, Pulchra
 hoc est radices, vis morbi erumpit, aut in articu-
 los, hoc est, cacuminum digitos, qui longissimè à
 toto corpore exeunt. Priuati generum morbi **Arborū pe-**
 sunt pestis, ceu lues quædam: quæ sicuti inter cer- **itis & lues.**
 ta & peculiaria duntaxat animalia nōnunquam
 grassatur, ita inter certas & priuatas arbores ple-
 runq; locum habet. Vnde modò pyri, modò po-
 mi, modò cerasi, nunc nuces, alias pruni, quando
 que perfici, aut amigdali de alijs arboribus solæ
 laborare, sterilefcere, ægrotare, aut vexari & lan-
 guere obseruantur. Est & articulatio illis perin-
 de atque vitibus, morbus grauis ac perniciosus,
 vi tempestatum germinibus ablatis, & in supinū, **Arborū arti-**
 vt scribit Theophrastus, excisis: vel culturæ seu **culatio, ceu**
 colendi imperitia læsis. Quæ omnes iniuriæ in ar- **articularis**
 ticularis sentiuntur, ex quo articularis morbi, seu **morbis.**
 articulationis nomen. Aegrotant & plerunq; lan-
 guent colentium culpa, quando istu iniurioso à **Arborū iniu-**
 colono verberantur, aut intempestiuè céduntur, **ria à colono.**
 vel ineptè defrondantur: adhæc quando olitor
 aut arator imprudens radices laxat, corpūsque de-
 squamat: vt interim ab hebetiore ferro contusio-
 nem, ac parum apti instrumenti vsum, ipsiusque
 coloni imperitam audaciam hic reticeam, qui-
 bus causis æstum ac frigora difficilius tolerant:
 nam iniuria omnis extrinsecus adueniens, in vi-
 cus facile penetrat. Pessimum est inter omnia, cū
 deflorescentem arborem percussit grando: aut
 imber inuasit, vel validus vêtus perflauit, aut fri-
 gida nebula vel pruina descendit. Quæ postrema
 omnium perniciosissima esse solet: quoniam la-
 psæ semel & admissa, obstinatè hæret, vt alibi do-
 cuimus.

Arborū labo-
res ac impe-
dimenta à
cælo & ære.

Arborū de-
bilis.

cuius. Debilitas in multis sterilitatem adfert, sed non necem, vt si quis cacumen aut germen auferat: sic enim sterilefcunt stirpes, licet non emoriantur. Aliquando fructus tantū laborāt, falua & incolumi arbore: maximē si necessarijs et opportunis temporibus, imbres, tepores, vel falutares afflatus defuerint, aut intempeftiua frigora, ardorē ſue negotium fecerint: nam ita decidunt fructus, vel emaciantur, aut flaccefcunt, vel

Arborū vi-
tiū aranea.

deteriores fiunt. Eſt & aranea cōmune arborum vitium & malum, quando tenellum fœtum veluti telæ quædam inuoluunt & abſumunt. Sunt culicum genera aliquibus moleſta, qui naſci videtur ex dulci humore corticibus ſubdito. Erucas, vermes, pulices agreſtes, formicas, cantharides, limaces & beſtiolas alias hīc prudēs omitto:

Arborū ma-
la & iniuria
a beſtiolis.

Quarum ea eſt natura, vt detonſam, corroſam, caluam & depaſtam arborem aut plantam turpi facie, quæadmodū ſcripſit Theophrastus, & moribundæ ſimili relinquant. Quæ lues ab humido

Arboribus
inimica &
mortifera.

& lento tepore gigni maximē ſolet. Pix, oleum, & adeps, nouellis arboribus ac plātis inimica eſſe cenſentur: eſtq; cortex in orbem detractus omnibus mors, excepto ſubere & andrachne: niſi corpus arboris ſimul lædatur, aut profundē incidatur. Similem rationem in multis habet decacuminationio, quæ aut mortem, aut tabem conciliat.

Decacumi-
natio, eroſio
ac depaſtio.

Similem quoq; quorundam animalium eroſio, delinctus ac depaſtio: nam oleā ſi lambat capra, ſterileſcere autor eſt M. Varro, vt ſuo loco dicemus. Sunt quæ hac iniuria moriuntur, aliæ deteriores tantū fiūt. His addo quòd arborum pleraque fiſſa ſtirpe, aut trunco ſæpenuerò laborant, et quandoque intereunt, exceptis malo, fico

& pu-

& punica. Radicibus amputatis, omnibus & arboribus & plantis mors instat certissima. Cateputatio omnium densitate &imenti rapina, ut loquitur Plinius, nonnunquam etiam ægrotant, ac tandem moribus mors deficiunt. Sic vinciens et præstringens hedera necesse solet.

cat, nec prodest viscum, cytisus, & quod Græci halimon vocant. Lædūt quædam & vicissim læduntur vicinia & succi mistura, ut laurus & raphanus vitem. Hoc de omnibus postremum sit, Notanda de Nitru, alumen, calida aqua, marina item, & fabæ extremis arborum exitijs.

ac earum putamina, nec non alia multa, libris superioribus scripta, & tum demum scribenda, arboribus ac herbis vltima plerunque solent esse exitia. Superest ut iam dictis arborum morbis, laboribus ac impedimentis, certa remedia, auxilia & præsidia, si non omni, saltem bona ex parte Autoris summa diligetia proferamus, ab antiquis scripta & obseruata, & inuandis nobis verò ac amicis nostris cognita, & in multis probata, pronas voluntas.

Hortensium arborum ægrotantium, aut aliter laborantium, remedia quædam, & secreta vniuersalia. CAP. III.

DIdymus in Græcis agriculturæ Pandectis tradit, quòd si agra fuerit arbor quæuis, illius radicibus affundi debet amurca aquæ remissa æqualiter. Plinius summum præsidium esse dicit, facem vini, aut aquam lupini decocti circumfundere, vel lupinum ipsum circa radices ferere. Si emaciata fuerit & languida, habitior fiet, si radices circumfossas, & item truncum, veteri vrina humana, eaq; virili, vel pecorum lotio imbueris. Illæsam, et à vitijs arborarijs immutur.

Remedium arboris ægrotantis. Arbor emaciata & languida quomodo curetur.

K nem

Vt arbor stet illæsa. nem habebis arborem quamuis, si bubulo, tauri-
nove felle, radices illius perfuderis, aut fabarum

Contra Caniculæ æstû & syderationem. vel aliorum leguminum paleis circumpositis, aceribûsve frumenti resperfis, easdem radices vestiueris, & regeſta terra adiueris. Si Caniculæ æſtu fatigatur arbor, & ob id ſyderari periclitatur, trium fontium ſingulos ſextarios poſt Solis occaſum radicibus iube influere, ſed ita ne remedium Luna deprehendat. Vel herbam ſymphoniacam (quæ Apuleio eadem eſt cum Apollinari & hyoſcyamo) circa truncum arboris, coronæ modo, intorque. Vel ex ea iuxta imum caudicem cubile facito. Si fuerit ſyderata arbor, & veluti tabe egrotans, vnguento delibutam quaſi reuiuifcere obſeruabis, vt ſcripſit Græcus Democritus in ſuis rei ruſticæ Commétarijs. In quibus etiam

Remedium ſyderatæ arboris.

Ne aues arborem impetant.

Præſidia arboris infru- giferæ.

Remedia alia arborum parum frugiferarum.

admonet, arborem ab alitibus non impeti, quæ aliorum faſciculum ſuſpẽſum habuerit: aut falce putatoria alio perlita, expurgata fuerit. Si ſlorum largo prouentu luxuriando nullũ ferat fructum, querno vel fagineo palo radicum foramini impacto, & terra occultato, velut inita fœcundabitur. Proderunt & fabacæ paleæ, trunco ad radices circumiectæ, quemadmodum ſcripſit Zoaroſtres in ſuis de Agricultura præceptionibus Græcis, in quibus ſuperſtitioſa nescio quæ pro eadem re adfert, ridenda potius quàm docenda. Columella arborem terebrare præcipit, & in foramen viridem oleaſtri taleam demitti: nam ita arbor velut inita fœcundo ſemine fertilior euadet. M. Cato amurcam æquis partibus cum aqua remiſcendam cenſet, deinde arbori circumfundendam. Quæ ſi maxima erit, commiſti amphora vna ſatis erit: ſi minor, pro ratione fundẽdum erit.

erit. Si arbores etiam feraces fuerint, hac miscellanea meliores quoque fient. Africanus inter Græcos geoponicos celebris, portulacā & tithymalum probè centulā & mista, arborum truncis inlinebat, ut fecundiores adollescere: hisque columbinum simum nonnunquam addebat. Quæ si, veluti ægrotantes, fructum defluum habebat, nec retinere poterant, Sotion Græcorum hortulanus diligens & peritus, Lolium quod zizaniorum nomine venit, cum radicibus euulsam in coronæ figuram efformabat & arboris trunco circumdabat, vel marinos cancos paguros nuncupatos eidem circumligabat, aut plumbea corona amplexabatur. Præterea, radicem ablaqueabat, eamque perforabat, & cuneum ex corno immittebat, terra circumaggesta. Quidam nudatas radices aliquot crassiores ac maiores findunt, & fissuræ filicis fragmentum immittunt, deinde ligant & accumulata terra rursus adobruunt. Palladius rubrica aut amurca insulsa, aquæ remissa arborem illinit. Vel cancrum fluuiatili cum rutæ ramo, aut lupinorum fasciculum eidem suspendit. Hæ sunt antiquorum observationes, quæ defluos arborum fructus continere possunt. Quibus si flores etiam decidere percipiuntur, aut folia, hunc in modum auxiliaberis ex Quintilliorum Græcis georgicis. Circumfossis radicibus, palearum fabacearum aqua temperatarum & maceratarum mensuram magnam magnæ arbori, parvam verò parvæ circumpones, & ita defluuiolaborantem curabis. Si à vermibus infestabitur arbor, de Floræ Arbor quæ tini consilio sic illam defendes: Lemniam terram à vermibus quam figillatam vocant, & organum cum aqua infestatur, sere, eaque miscellanea radices illine, aut scillam

Auxilia arborum habentium fructus defluos.

Remedia eam in remalia.

Arbor quæ deciduos habet flores, vel folia.

Arbor quæ à vermibus

K 2 in

Ne vermes
producat
arbor.

Multa ex pri-
mo libro
huc profe-
renda.

in circuitu plâta. Si verò piceos paxillos circa arborem defixeris, tabescent vermes ac decident. A quibus etiam suillum sterus vino dilutum illam fam seruabit, sicuti scripsit in suis Græcis georgicis Didymus, modò illud circa arborem frequenter iniiciatur. Quod etiam præstare potest, columbinum sterus, nudatis radicibus circumpositum. Adhæc taurinum fel, iisdem frequenter ingestum: nam ita neque citò senescet arbor, neque vermes faciliè producet. Palladius facies veteris vini per triduum affundit. Auxilia aduersus arboreas formicas, erucas, muscas, & bestiolas alias, larga & liberali manu tibi protulimus libro primo, quem ubi voles, & quoties opus erit, consulere poteris. Superest, vt reliqua suo ordine particulatim expediam.

Arboris mali, eiusq; pomi, cura, auxilia, & secreta. CAP. IIII.

Malus quale
solum defi-
deret.
Poma ver-
miculosa.

Putatio ma-
lis aptissima

Malus arbor, lippis, quod dicunt, & tonso-
ribus, cognita, pingue ac letum solum de-
siderat: & cui humorem non tam rigatio, quàm
natura suppeditet, vt scribit Palladius. Quod si
arenosum, vel argillosum fuerit, rigationibus iu-
uabitur. Potest etià in macro & arido solo pro-
uenire, sed ex eo poma dabit vermiculosa & ca-
duca, in frigido itidem & humecto, si cœli tepor-
ad fuerit. Stercus ouillum non tantum exigit, sed
& libenter assumit, etiam si pulueres cineris mi-
scean- tur. Aptissima est ei putatio, vt arida & ma-
le nata tollatur, cum illi vita sit alioquin breui-
sima: sed vt citò cadit, ita velociter crescit: quæ
quò annosior fuerit, eò deteriorem, minoremq;
ac

ac vermiculofiore fructum feret. Siccitatibus
vespere rigari appetit quotidie, vnde quod potu Rigatio æ-
indigeat hæc arbor, hinc illius foetus poma dici state malis
putat Marcus Terentius Varro in suis de Agri- vtilis.
cultura præceptionibus & Commentarijs. Ten-Syderatione
tatur quandoq; syderatione & vredine, his præ- & vredine
fertim locis quæ à venti flatu silent: sed omnium tentatur ma-
ximè vermiculatione sentit, hoc est vermium
lus.

erosionem. A quibus immunis erit, si, vt præce-
denti capite scribebamus, scilla circūposita fue- Remedia
rit. Quos si hæreditarios habuerit, felle bubulo, aduersus
vel sullo stercore misto humanæ vrinæ, & radi- vermicula-
cibus affuso extinguuntur, sicuti ante Palladium tionem.

Anatolius Græcus in suis rusticæ disciplinæ præ-
ceptis diligenter adnotauit. Nec temerè, mea sen-
tentia, nam hæc arbor mirū in modum lotio re-
creatur, cuius rigatu crebrò iuuari certum est. Si Pulchræ ma-
verò negotiū exhibere perrexerint, cortex æreo chinæ pro
clauo, vel scalpro, vt Palladius legit, fodicandus abigendis
erit atque vellicandus, donec mucrone vermes vermibus
tacti radantur & deturbentur: sed vlceratum lo- ab arbore
cum bubulo stercore obducere licebit. Porro, si mali.

generosissimæ quæque malorum plantulæ, tau-
rino felle radicibus admoto, ita scrobibus impo-
nantur, vt cacumen tantum super terram extet, à
vermibus immunes prorsus erūt, cum fructibus
qui inde nascentur, eodem Anatolio autore. Qui Remedia æ-
etiam morbos quosuis ægrotātis mali curat ster- grotātis ma-
core asinino aqua macerato, & sex diebus, occi- li.

duo Sole, ad radices irrigato, idque frequenter,
& per intervalla, donec germen erumpat. Si fru-
ctum multum eam parere cupis, & sobolem nu-
merosam proferre, sectum plumbei tubi seu ca- Vt malus so-
nalis os patulum, sic vt circulum ducat, caudici bolem profe

rat numero-
sam.

Ne pomife-
ra arbor rû-
patur pon-
dere graua-
ta.

altitudine pedis à terra circunducito, & cùm ma-
la cœperint adolescere, vel arbor ipsa florescere,
torquem illum & circulum eximito, idq̃ quo-
tannis facito, vt fœcunditatem arbor recipiat.
Cæterùm, quia pomiferis arboribus, vti etiam
alijs, frequenter vsu euenire solet, vt degrauatæ
fœtuum pondere, laborare videantur, adeò vt
nonnunquam rumpantur incuruati rami (sicuti
hoc disticho adnotauit Ouidius,

Aspice curuatos pomorum pondere ramos,

Vt sua, quod peperit, vix ferat arbor onus.)

furcis suppositis oneri impares fulciendæ erunt.
Quod in nucis historia non prætermisit idem
Ouidius:

*Pomaq̃, la fissent matrem (inquit) nisi subdit a ramo
Longa laboranti furca tulisset opem.*

Vt malum
aut pomum
aliud imagi-
nem quam-
uis referat.

Africanus Græcus in suis Georgicis scriptum re-
liquit modum, quò vel humanam, vel animalis,
aut rei alterius, imaginem induet malum in sua
adhuc arbore pendens, vel pomum aliud quod-
uis. Gypso (inquit) aut figulari luto quamcunq̃
voles insculptam imaginem tege: & in duas par-
teis apto instrumêto, ea industria feca, vt iterum
illæ ritè coniungi possint ac committi. Deinde in
figlina excoque: cùmque malum ad dimidium
peculiaris incrementi peruenerit, hisce formulis
include, validisq̃ vinculis firmiter obstringe, ne
fictiles typi diuellantur auctu obuoluti mali.
Quod vbi capacitatem illorum expleuerit, tales
animalium figuras repræsentabit, quorum & ha-
bitum & imaginem ibidem mentiri visum tibi
fuit. Quæ res in effigiandis malis non solum lo-
cum habebit, sed etiam in pyris, cotoneis, perfici-
cis,

eis, citrijs, punicis, aurantijs, limonijs & reliquis pomorum generibus. Quod hic semel dictum ve-
 lim, ne dum per varias pomorum classes spatia lesta ybiq[ue]
 bor, illud identidem molestè repetere cogar. Ve-
 rùenimuerò oportet vasi & fictilibus typis per-
 spirationem aliquam relinquere, hoc est forami-
 nulâ imprimere, quibus aërè admittant & emit-
 tât, alioquin putrefactioni facilis parabitur via, Vt dulcia fi-
 licet multi aliter sentiant. Si dulcia mala fieri de-
 sideras, sterus caprinum vrina humana dissolu-
 tum cum veteris vini fece radicibus infunde. Si tria-
 impùtria habere voles, felle viridis lacertę inun-
 gatur caudex: erit & hoc aduersus formicas re-
 medium præstantissimum. Si caduca fuerint ma-
 la, fissâ radici lapis impactus illa retinebit. Quæ
 si ramos spissius onerabant, vt disrumpi pericli-
 tentur, interlegenda erunt, quæ vitiosa videbun-
 tur: vt generosa copiosiore alimento gaudentia, sint caduca,
 maiori incremento luxurient, vitiosis alimonia & onere nō
 ampliùs non surripientibus: aut furcis adiuvan-
 da erit arbor, vt antea diximus. Quæ si imbres arbor.
 metuet, Solis exortum spectare debebit, Plinio
 autore, vt eos Sol statim diripiat ac reficcet.

*Sit tibi sit cura grandis educere foetus,
 Et patulas implere manus: age, decute ramis
 Crescentem sobolem, è multis vt pauca supersint
 Poma: sed & maiora loco, & magis auspice nota.
 Vberiore etenim succo letabitur heres
 Fratris lacus, vacua dominator in aula.*

Vt grandes
 foetus produ-
 cat arbor
 mali.

Quod vnum deinceps ad reliqua pomorum &
 nucum genera, prudenter etiam accommodare
 tibi licebit, vt à crebris repetitionibus, quas sem-
 per habui molestas, opportunè me liberes. Si ru-

Vt rubra fi-
ant mala.

Pulchra &
notatu di-
gna.

Quando ma-
tura dici de-
& quo tem-
pore decer-
penda.

Quomodo
seruanda &
reponenda
mala.

Loca apta
seruandis
malis.

bra poma nasci defideras, arbor vrinæ humanæ rigatu satietur, quemadmodum scripsit Berytius in suis de rebus agri præceptis. Non defunt qui rosas puniceo colore rubentis sub arbore mali vndiq; serant, & ita rubra mala fieri promittant. Alij palos in terram defigunt, hisque pomiferos ramos citra vulnus incuruatos alligant: & iuxta illos vasa vel serobiculos factos aqua implēt: satagentes vt meridie solaris radius in aquam illa- bens calidum vaporem euocet, qui refractu in fructus refiliēs, ex calore rubrū colorem eis con- ciliet. Qui re vera absque vllō mangonio & arti- ficio his partibus maximè solet inesse, quæ Phœ- bum recta intuentur & meliore diei parte illum excipiunt. Nonnullis sanguineus color peculia- ris inest, tracta origine ex mori insitu. De malo- rum nomenclatura, omnibus ferè nationibus va- ria, varioq; insitionum adulterio, hic nihil à me expectabis. Omnia seminis nigrore maturitatem fatentur: suntq; legenda circa autumnale æqui- beant mala: noctium: pro cœli, soli, et arboris cuiusque natu- ra: nec ante xv. Lunam, vt scribit Plinius: idque cauta manu, ne contusione, aut vulnere aliquo lædatur: separatim cadiuis, putrescentibus ac ver- miculosis, à præstantibus & generosis. Serua- buntur optimè tabulatis extra fumum & gra- ueolentiam in loco frigido & septentrionalibus fenestris aperto: quæ sereno die patenteis lucem accipere debent, exclusis austris: nam aquiloni- bus multò nocentiores fructibus esse solent: à quibus poma quæq; rugis deturpari certum est. Seruātur præterea in frigido & arido loco supra paleas, vt scribit M. Varro. Ideo qui oporothecas faciunt, ad aquilonē vt fenestras habeant & aëre perflen-

perflentur summè curare debent, Plinius folijs ficulneis singula, præterquam cadiua & vitiata conuolui iubet: cistisque vitilibus condi, vel creta figlinarum illini. Apuleius Græcus in suis geponicôn præceptis, adhæc Columella, Plinius, Palladius, & alij rei agrariæ doctores, eam in rem multa posteritatis memoriæ diligenter mandauerunt. Ex quorum Commentarijs sequentia tibi libentissimè selegimus. In olla fictili cera interius inducta, & bene operta, multi innocenter poma custodiunt. Sunt qui creta aut figulina terra singula incrustent, siccant, ac ita reponant. Seruantur etiam integra, vegeta & longo tempore incolumia, substratis nucum folijs non caducis: quibus & odori & colori perquam bellè confutitur. Quod melius cedit si folijs ipsis conuoluantur, & foliatis nucum frondibus tegantur. Multi arculas singulis pomis assignant. Alij in tabulis supposita palea disponunt, & stramentis superiori parte operiunt: ac ita componunt vt limites peruijs spiritum æqualem accipiant. Palladius in locis obscuris, vbi ventus non sit, stramentis prius in crate subiectis, cumulatim secreta disponit, & cumulos frequenti diuisione separat. Custodiuntur etiam vitigineis folijs singillatim obuoluta, & luto vel argilla candida illita, ac Soli quoad crustam duret, commissa: talia enim permanent, qualia concluduntur. Aliter canistris vel vimineis cistis componuntur, & mundo tomento vestiuntur. Sunt qui solos pediculos figulina terra muniant. Plerique in puteo vel cisterna fictilia vasa mergunt: quibus diligenter picatis & clauis, mala committuntur. Nonnulli pediculis feruenti pice demersis, supra tabulatum ex ordine

Modi varij
custodiendo
rum & repo
nendorum
malorum.

Modus facili
lis, & popu
laris.

Ingeniosus
modus & pa
ratu facilis.

Pulchrum
inuentum.

disponunt. Hyberna seminibus, præsertim hor-
 dei, vt vix conduntur. Seruantur etiam optimè
 inueniantur, hæc modo : Accipe vas fictile non picatum & in
 qualia fue- fundo perforatum, quod ad fauces vsque in co-
 rret condita- lumibus & generosis pomis manu collectis ex-
 & reposita. ple, & pyxantha, vel myachanta, vt Græci ha-
 bent codices, aut re quavis alia, vasis spiracula di-
 ligenter obtura, & in qua volueris arbore suspen-
 de, ac per totam hyemem ibi esse permitte : talia
 inueniuntur, qualia fuerunt condita. Quod experi-
 entia certa tætetur se didicisse Apuleius Græcus :

**Mala à vino
 seruata, & vi-
 num seruanti-
 a.**

tradens ea etiam durare musti dolijs immersa,
 clausa & à fece seruata. Quo etiam modo vinum
 ipsum, vini que suauitatem miraculo quodam
 conseruant. Sed id ad mala cydonia propriè atti-
 nere, vt pleraque alia hic scripta, suo dicemus lo-
 co. Conduntur & ollis fictilibus in vini dolium
 demersis, ita vt ei innatent, & dolium oblinatur.

**Vt mala non
 putrescant,
 & incolumia
 diu custodi-
 antur.**

Non putrescent si herba virentis satyrii illita fue-
 rint cacumina. Palladius Neapolitanus rotunda
 mala quæ orbiculata dicuntur, sine cura toto an-
 no seruari posse ait. Plerique scobem populi, vel
 abietis inter poma diffundunt : quæ sic ponenda
 esse constat, vt flosculi sursum, & pediculi deorsum
 spectent : nec ante vsum necessarium attin-

**Pomi genus
 omne opti-
 mè seruari
 melle.**

gantur. Sed illud in totum præcipiendum duxi,
 nullum esse pomi genus, quod non possit melle
 seruari. Itaque cum sit hæc res interdum ægrotan-
 tibus salutaris, censeo vel pauca poma in melle
 custodiri, sed separata generatim : nam si commi-
 sceas, alterum genus ab altero corrumpetur. Sunt
 alia custodiendi secreta, quæ in cydonijs seu co-
 toneis malis exprimentur, adhæc in pyris, & om-
 nium maximè in punicis, citrijs & alijs. Quod tæ-
 tis per

tisper dum expectas, ex Plutarcho admonere su- Iumenta dor
peruacaneum esse non putauī, mala gestantibus suaria portā-
dorfuarijs iumentis tam grauiā esse (etiam si pzu- dis malis su-
ca portent) vt oneri, viribus alioquin non impa- dare & fuc-
ri, succumbant, ac sudando deficiant: solo odore, cumbere.
vt Latinus putat Apuleius, adeo illa offendente,
vt animo linquantur. Quod ad cydonia summe
odorata an potius referendum sit, faciat experiē-
tia fidem. Remedinū præsentiſſimum est obla-
tus panis: quem si vorarint, vt scribit Plinius, se-
ſe protinus recolligunt. Vitabitur id periculi si
aliquot prius edenda, vel conſpicienda odoran-
daque illis exhibeantur. Ex acerbis & syluestri-
bus malis præſantiſſimum omphacium prælo
vel trufatilibus molis exprimi poteſt: adhæc ace-
tum in hunc modum. Per triduum mala in cu-
mulo ſeruantur, deinde mittuntur in cadum, cui
fontana aut pluuiālis aqua miſcetur: ac opertum
vas per triginta dies finitur, & ſubinde quantum
fuerit aceti ſublatū ad uſus, tantū redditur aquæ
ad reparationem. Vinū quoque facitare ſic ſo-
lent multi ex generoſis & domeſticis malis, quod
citream vulgò nuncupant. Eadem prælo, vel tru ex generoſis
fatilibus molis, tortium ius exprimitur: deinde malis.
rurſus ſecundarium, fracibus & retrimentis in a-
qua maceratis, ita vt pomea lora dici poſſit: non
parui momenti ad reſtinguendam ſitim ruſtico-
rum per meſſes & ſœniſecia. Quod mirum eſſe ligenter &
non debet: nam pomis, pyriſque ineſt vini pro-
prietas, quemadmodum ſcripſit Plinius, ſimili-
térque agris medentes cauent: ac vino & aqua
coquuntur, atque pulmentarij vicem implent.
Priuſquam hinc abeam, alienū à noſtro inſtituto
non erit memorare, quòd multi ſequenti experi-
mento

Quomodo
ex malis fiat
omphacium
& acetum.

Quomodo
fiat vinum
ex generoſis
malis.

Notanda di-
ſi-
ſi-
ſi-

An vino in-
sit aqua ex-
perimentum
pulchrum.

mentoprehendunt, an aquis vinum fuerit in-
fufcatum, vt Plautino vtar vocabulo. Malum in
vas injiciunt, aut pyrum fylueftre, & fi quidem
fupernatauerit, vinum effe purum fignificat: fi ve-
rò mergatur, aquam habere. Sed hoc ad noftro vi-
norum fecreta transferendum erat.

Arboris Pyri, eiufque pomi, cura, auxilia, &
fecreta. Cap. V.

Quibus lo-
cis gaudeat
pyrus.

PYrus frigidis, humidis ac vberibus locis
fumme gaudet, quemadmodum fcribit Dio-
phanes, rei agrariae apud Græcos doctior infignis.
Gaudet etiam planis, in quibus latior educatur.
Palladius tale folum ei deftinat, quale vinetis cõ-
uenit: nimirum latum & non impeditum. Pro-
uenit hæc arbor femine, plâta, & infitione. Quod
tamen intereft, ficuti poft Plinium idem adnotat
Palladius. Nam fi quis pyrorum femen fpargat,
nafci quidem neceffe eft, natura originem fuam
refouente: cuius æternitati nulla tarditas poteft
adferre faftidium. Sed homini, cui, Hippocrate
tefte, vita breuis effe folet, hoc expectare longum
eft: cùm & ferò ita veniant fructus, & à generis
fui nobilitate decedant. Quæ fua planta feritur
arbor, dulcedinem ac teneritatem retinet, diu ta-
men feruata non durat. Quæ infitione compara-
tur, moram ætatis fuftinet. Crebris foffionibus,
& humore frequenti pyrum gaudere, autor eft
Palladius: nam ita vegetior euadit, ac melius pro-
ficat: vfque adeò, vt tempore quo florere confue-
uit nihil de prolato flore depereat, fi eam tunc
foffor adiuuerit. Primos fructus, Plinio autore,
facile perdit, fi cùm defloruerit, vel in florem de-
fatifcit, protinus fequantur imbres, aut nubilum
fiat

Quibus mo-
dis proueni-
at pyrus.

Pyrus fata
quid diftet
ab infita.

Summe notan-
da pro florẽ-
te & deflo-
rente pyro.

fiat, austrinumue cœlum. Iuuabis plurimum si De stercore
interiecto anno qualelibet lætamen ei adiungas. pyris apto.

Sed bubulum spissâ & grauiâ poma, vt loquitur
Palladius, creare solet. Sunt qui cinerem misceât,
hinc existimantes pyris argutiores sâpores con-
trahi. Non duxi omittendum, quod pyro vita
breuior esse solet, quàm pyrastro : quæ pyrus fie-
ri recusât, & si ex vitiata pyro bene nascatur, vt **Remedium**
tradit Theophrastus. Si sterilis fuerit pyrus & lâ- sterilis pyri.
guida, fecundabitur eo artificio quod superius
expressimus. Plerique vbi adoleuerit arbuscu-
la, altè solèt ablaqueare, ex Columellæ præcepto,
& iuxta radicem truncum findere, ac fissuræ cune-
um tædæ pineæ, aut ex fago vel quercu, vt vult
Palladius, adigere, atq; ita obruere. Si lapidosos
fructus emittit, iubet Quintilliorum agricultura

arborè ad imas vsque radices detegi, & quicquid
lapidosum inuenietur, secerni ac excludi : altera
terra cribro excreta, alterius loco suffusa, & addi-
to stercore reposita. Quod summè proderit, si ri-
gare nō cessaueris. Si dulciora & copiosiora pyra
arborem tibi exhibere voles, trunco proximè ra-
dicem terebrato, cuneum ex fago, vel quercu, vt
fructum.

longè antè Palladium scripsit Græcus Diophan-
es, defiges, aut vini fæcem nudatis radicibus in-
stillabis. Si dum floret ægrotabit, curabis fæce vi-
ni veteris affusa radicibus ablaqueatis per tridu-
um, regeſta tum demum terra. Si à vermibus infe-
ſtentur arbor & fructus, radicibus felle bubulo,
vel taurino, frequenter imbutis & perunctis, mo-
rientur omnes, ac in posterum gigni prohibebun-
tur. Sunt alia arboris huius auxilia & secreta,
ex præcedentibus capitibus, & ſequentibus eru-
enda, ne ſim repetendo moleſtus. Moro inſita, ru-
bicun-

Ne lapido-
ſos fructus
pariat py-
rus.

Vt pyrus co-
pioſum &
dulcem ferat
fructum.

Remedium
ægrotantis
pyri in flore
aut à vermi-
bus inſecta-
te.

Pyra quomo bicunda pyra feret, vt Tarentinus tradit. Modū
do fiat rubi- effigiandi pyri in quas volueris formas, requires
cunda & ef. ex precedenti capite & sequentibus. Sed de parē-
figiata. te arbore satis superest vt eius sobolē aggredia-
mur: quæ hodie apud nos vsqueadē creuit, &
tot infitionum adulteratis coniugijs tam fœcūda
ac multiplex euasit, vt singillatim persequi, sanē
quàm difficile putem. Quò fit, vt ad pyrorum cō-
dituram, repositionem & custodiam me cōferre

Quando &
quomodo le-
genda ac cu-
stodienda
pyra.

cogar. Legenda sunt pyra eo modo quo mala, eā-
que methodo, nimirum die sereno, & blanda ma-
nu ne vulnerentur, caducis & vitiatīs, à fanis &
integrīs seclūsis, decreſcente Luna, & vegeto Solis
calore. Quod vbi factum erit, in picato vase dili-
genter includentur: cuius os deorsum reclinabi-
tur, atq; breui scrobe eo loco obruetur circa quē
perennis aqua decurret. Hoc Palladij est consiliū
& præceptum. Democritus optimē seruari affir-
mat, si illitis pice furculis vel pediculis suspendā-
tur. Alij sapa, vel passō, aut dulci vino mersa, va-

Varij modi
reponendo-
rum pyrorū.

sis plenis custodiunt. Sunt qui inter scobes obru-
ant. Pleriq; siccatis frondibus iuglandis inuoluta
reponunt. Nonnulli in vinaceis discreta, ne se cō-
tingant, sepeliunt. Rustici inter paleas aut fru-
menta seruant. Alij statim lecta cum tenacibus

Notāda pro
custodiendis
pyris.

suīs, vt loquitur Palladius, picatis vrceis condūt
& oribus vasculorum gypso vel pice clausis, sub
diuo obruta, sabuloue tegunt. Seruantur omniū
optimē, vt reliqui fructus, melle: modò non se
contingant. Fit vinum ē pyris, perinde atque ex

Vinum pyra-
ceum.

malis, quod nostrates pyraceum nuncupant. Cu-
ius modum require ex precedenti capite, & alia
pleraque huic pyrorum historiæ valde affinia &
consentanea.

Arbo-

Arboris Cotoneæ seu Cydoniæ, ac eius pomi
cura, auxilia, & secreta. Cap. VI.

ARborem hæc à M. Catone Cotoneam ap-
pellatam fuisse tradūt, ac si diceres Catone
am, cū à Græcis longè antè Cydonia vocare-
tur, à Cydone Cretæ oppido, vnde primū ad-
uecta fuit. Amat locum frigidum & humectum,
vt tradit Palladius. Quæ si in tepido statuatur, Locus arbori
rigatione opus habet. Sunt qui scribant illam sta-
tum mediocris situs inter naturam frigoris & ca-
loris libenter ferre, & in locis tam planis, quàm
decliuibus facillè educari, quanquam inclinata &
deuexa magis desiderat. Dum ponitur, si minor
est, stercore iuuari debet: si maior, cinere vel cre-
tæ puluere, semel toto anno radicibus immisso.
Rigada est, Paxamo autore, quoties cœlestis ne-
gatur infusio. Nam sic poma sua citò matura & gatio coto-
maiora dabit. Licebit etiam idoneis temporibus neq; adhuc
illam circūfodere, aliàs sterilefcet, aut ingenium folio.
mutabit. Sic verò in suo cotoneto disponetur, ne
altera, quatiēte vento, stillicidium alterius tan-
gant, & combibat. Pomi illius figura simpliciter Cotoneorū
exprimi nequit, quoniam cotoneorum alia inci-
furis crispantur, colore ad aurum vergente: ex
quo Græcis chrysomela, & Virgilio aurea mala,
vt multis placet, dicta sunt. Alia candidiora vidē-
tur, odoris præstantissimi. Alia struthea nuncu-
pantur, serotino prouētu maiora, & nescio quid
odoratius reliquis vibrantia. Habentur præterea
syluestria, parua & in sepibus plurimum nascentia.
Quotquot sunt, tenui lanugine, omnia pu-
bescent, & fragranti odore caput feriunt. De-
moceritus in suis Georgicis græcis promittit co-
tonea

tonea

Remedium
pro ægra aut
sterili arbo-
re cotonei,
vel aliter la-
borante.

Autori mo-
lestia repeti-
tio.

Quomodo
legenda &
seruanda
cotonea.

Pulchra &
notatu di-
gna.

Admonitio
non asper-
nanda.

tonea cuiusque animantis effigiem repræsentatura, si in formatis fictilibus, aut insculptis vasis adolescant, ea methodo quam in malorum historia præscripsimus. Si ægra fuerit arbor coto-
neorum, amurca æqualiter aquæ remissa, radici-
bus affundatur. Aut calx viua cum creta & aqua
temperetur, arborisque trunco illinatur. Si steri-
lis fuerit, infœcunda, vermiculosa, lapidosa, aut
aliter laborans, recurre ad ea quæ superius tã ge-
nerali, quàm particulari præcepto scripsimus. Nã
pudet toties eandem, quod dicunt, in eundem tun-
dere. Ad condituram itaque & repositionem, cu-
stodiãque cotoneorum venio. Quam ex priscis
Græcorum geoponicis, & Latinis rei rusticæ do-
ctoribus, M. Varrone, Columella, Plinio, Palla-
dio & alijs excerptam sic habe, & ausculta. Im-
primis cotonea quã maturissima & integerrima,
sine macula, sereno cœlo, ac decrecente Luna col-
ligere debes: & in lagena noua, quæ sit patentissi-
mi oris, deterfa qua canescunt lanugine, laxè ac
leniter componere, ne collidi possint. Deinde
cùm ad fauces vsque fuerint composita, vimine-
is furculis aut circulis sic erunt arctanda, vt mo-
dicè premantur, ne cùm humore fuerint imbu-
ta, sustollantur. Tum quàm optimo & liquidissi-
mo melle vas vsque ad summum ita replebitur,
vt pomum quoduis ibi submersum videatur.
Sed summopere tibi cauendum erit, ne immatu-
rum illud & crudum reponas, alioquin ita indu-
rescet, vt vsui esse non possit. Audio nonnullos
cotonea osseo aut ligneo cultro (quod ferrum
metuant) aperire priusquàm melli seruanda com-
mittât, adhuc semina eximere, à quibus pomum
vitiari putant. Res ridenda potius quàm audien-
da,

da. Nā ea mellis est natura, vt vitia coërceat, nec
 ferpere patiatur. Qua ex causā etiam exanimū
 corpus hominis per annos plures innoxium ser-
 uat. Hæc ratio non solum cotonea custodit, sed
 etiam liquorem mellei & cotonei saporis exhi-
 bet, qui sine noxa potest interdum dari febrici-
 tantibus, & melomeli nuncupatur. Democritus
 lecta cotonea dolijs musti ad fecem vsque mer-
 gebat, atq; ita claudebat, vinum hinc odoratus
 reddi promittens. Alij in nouam ollam dolio vi-
 ni innatantē illa reconduunt, & dolium oblinunt.
 Sunt qui folijs fici obuoluta custodiāt. Plerique
 stupis, tomentōue mundo vestita, in cistis con-
 cinnant & disponunt. Multi in scobe, vel milio,
 hordeo, aut auena, longo tempore incorrupta
 seruant. Sed in ea domo nec sunt condenda, nec
 reponenda vbi reliqui fructus fugaces, vel alij
 quique tenelli custodiri solent. Nam illos suo a-
 cerrimo odore vitiant ac labefactant, omniumq; tanta & ob-
 maximē vuas in vicino situ iacentes. M. Cato in
 loco frigido & arido supra Paleas rectē seruari
 putat, quemadmodum de malis diximus, quorū
 custodia cū cotoneis annuit & conspirat in mul-
 tis. Non desunt qui fici, aut nucis folijs inuoluta
 seruent. Alij creta figulina illinunt, ficcataque in
 Sole, suspendunt, & dum vsus postulauerit, cre-
 tam diluunt. Plerique arculis ligneis separatim
 includunt, & in tabulato, ficcissimo ac frigidissi-
 mo loco, vbi neque fumus, neque teter sit odor
 collocāt, ita vt flosculi sursum, pediculi verò de-
 orsum spectent, nec alterum ab altero corrup-
 tatur: deinde scobe populnea, vel abiegna in-
 terposita, luto paleato opercula munita super-
 ponunt, ne introire possit spiritus. Hæc ex anti-

Mel putredi-
 dini resistere
 & vitia qua-
 que coërce-
 re.

Varij modi
 custodiendū
 cotoneo-
 rum.

Summē nō
 seruanda.

Alij modi
 seruandorū
 cotoneorū.

L quæ

quorum penu deprompta fufius perfequi voluimus, quod aliorum pomorum custodijs maxime. **Quomodo** si ma ex parte accommodari possint. Sed penè hic **at cydonia** præterieram cydonitem, seu cydoniatum, quod fieri solet decoctis cotoneis ex saccharo simpliciter, vel additis caryophyllis & cinnamomo, deinde expressis & asseruatis. Fit etiam vinum ex **Vinum cydo** his tufis, & torculari, vel molis trufatilibus expressum, cui nō nihil mellis addi debet, alioquin celeriter acore vitatur.

Arboris pruni ac eius pomi cura, auxilia, & secreta. Cap. VII.

Quo solo
gaudeat prunus, & quomodo poma vermiculosa non gignat.

Quomodo
ferenda pruna.

Remedium
languide pruni, & minus feracis,

Remedium
contra vermes & formicas pruni.

Prunus læto & humido solo gaudet, optimeque adolescit tepido cælo: cum tamen & frigidum possit sustinere, quemadmodum scripsit Palladius. Si in locis glareosis & lapidosis iuuetur letamine, caduca pruna & vermiculosa non gignet. Seri potest ossiculo in putri & subactō solo, modò duobus palmis altè obruatur. Ponitur etiam planta sumpta ex caudice, radicibus simo oblitis. Iuuatur frequenti humore, & assidua fofione. Sed quæ Damascena vocatur, sicca terra & aëre calido latatur, vt scribit Pamphylus Græcus in suis georgicis. Si languida fuerit & minùs ferax, amurca æqualiter cum aqua temperata radicibus infundi debet. Vel bubulum lotium solum, aut humanum, idque vetus, mistum æquis partibus cum aqua. Vel cineres è furno, maximè sarmentorum, vt ex Græcorū geponicis testatū voluit Palladius. Eadem arbor si à vermibus aut formicis infestatur, rubrica & piceliquida illini debet. Quod modestiùs tentandum erit, ne idem effi.

efficiat remedium, quod venenum. Alia auxilia num infestant
 ex superioribus tibi petenda, hinc mihi sunt tacen-
 tes. da, ut reliquis ex ordine suum concedam locum.
 Ab arbore itaque, ad fructum descendendo, quem
 absque ossiculis tibi comparabis, si tenellam ar-
 borem ad binos pedes recisam usque ad radicem
 findas, abrafâque & excavata scalpro veriusque
 partis medulla, confestim seiunctas partes vin-
 culo constringas, superioremque partem ac diui-
 suras laterum fimo, vel argilla, cerâue obducas,
 ac charta madida munias: elapso anno obfirma-
 ta cicatrice omnia coaluisse perspicias. Hanc dein
 de arbore furculis qui fructum non tulerunt inferes,
 & sine ossiculis poma proferet, siue illa fuerint pru-
 na, siue cerasia, persica, mespila, palmula, lapido-
 saue corna. Prunorum differentie apud nos esse so-
 lent innumeræ, & ferè inexplicabiles. Nam ex his alia
 reperiuntur herbaceo colore perfusa: alia ru-
 bro, semirubro, eburneo, luteo, purpureo, nigro,
 cœruleo, ac variegato. Quædã præterea videtur ma-
 gna quædã parua, & quædã mediocria. Dulcia nõ-
 nulla, alia acida, vinosa, dura, mollia, rotunda,
 ouata, & oblonga. Quæ omnia post Catonem cœpisse
 scribit Plinius. Habentur & nucibus insita, quæ Nuci pruna
 faciunt, & succum adoptionis representant, ab utroque insitione co-
 parente nuci pruna appellata. Prima omnium laus parata.
 Damascenis tradi solet, à Damasco Syriæ monte,
 ut scribit Galenus, oriundis & cognominatis.
 Seruantur optimè, ut tradit Pamphilus Græcus, Quomodo
 cadis vino dulci, vel nouo expletis, modò in his optimè seru-
 huiusmodi, & vasa diligenter operata fuerint. Secun-
 das partes sibi vendicant, quæ pruni dactyla vo-
 cantur, à digiti longitudine, ut puto dicta: ouata quibus laus
 pomis specie, & carni suauis, necnon insitionis man-
 tribuatur.

L a gônio

gonio nusquā non nascentia. Quæ ex omni genere seruari debent, ea integra & sine vitio aut vermiculo, die serena legenda sunt, & in picata fidelia reponenda defruto aut passo plena, vt pomū omne demergatur: cuius operculum diligenter gypsum superaddetur. Siccantur etiam in Sole per crates, sicciore loco disposita, vt scribit Palladius. Sunt qui in aqua marina, vel feruente muria, recenter lecta demergant, & inde sublata, aut furno tepido, aut in Sole reficcant.

Arboris Cerasi, ac eius pomi, cura, auxilia, & secreta. Cap. VIII.

Quibus locis
quoue cæli
flatu gaude-
at cerasus.

Cerasus frigidis & humidis locis delectatur vt tradit Florentinus in suis Græcorum geographicis placitis. Cui astipulatur Palladius, scribens eam frigidum cæli statum amare, & solum positionis humectare. Plinius, septentrione, & frigidis aquosisq; montibus gaudere testatur, adhæc scrobes altas amare, & spatia largiora, necnon assiduas fossiones. Vultque ramos illius putres,

Quomodo
tractanda ar-
bor cerasi.

marcescentes ac siccos amputari: adhæc quos densius arctatos protulerit, nimirum vt rarefcat. In qua sententia etiam Palladius totus esse videtur, adfirmans præter hæc cerasum tanta esse ad comprehendendum facilitate, vt virgulta (nec- dum sparsa officula) in vitibus pro adminiculis

Ceraso sum-
ma facilitas
ad compre-
hendendum.

posita, in arborem profiliisse viderit: non omit- tens trunco ac nouellis ramis illius lanuginem quandoque innasce, quæ si obstinate adhæserit, totum corpus arboris putrefacit, quare debet se- dulò deradi priusquam inseratur trunco, alio- quin

quin officiet. Porro finum vsque adeò horret Cerasum si-
oditque, vt admoto eo degenerare palam con-
spiciatur. Valde autem proficit ac iuuatur, si sui dere, & quo-
ipſius putamina falce concifa circum radices se- modo ſterco
peliantur, ibique marceſcant: quemadmodum randa.

adnotat And. Matthiolus commentarijs ſuis do-
ctiſſimis in Dioſcoridem. Sanè nulla eſt arbo-
rum quæ ſuam ſobolem & propagationem ma-
gis adaugeat. Nam eius humore & ſaliua, ſeu fœ- Nulla arbo-
cundo quodam ſpermate, grauida facta terra, in rum ſuam ſo-
campis, montibus & ſyluis adeò numeroſas bolè tam pro-
plantas concipit, procreat & parit, vt nihil nu- pagat, quam
meroſius, frequentius atque admirabilius occur Ceraſius.

rat. Specioſiſſimos ſatiuarum omnium fructus
profert diuerſorum generum, quò ſit vt diuer-
ſa quoque ſortiantur nomina: quæ hic explica-
re non admodum laboro, contentus docere,

quòd Francis Ceraſij nomen fructus ille propri- Quid Cera-
um ſibi fecit, qui mediocri arbore naſcitur (inter ſus Francis
dum pumila, quaſi frutice, chamæ ceraſum rectè propriè ap-
dixeris) pediculo breui, rotundulo pomo, pul- pelletur, &
cherrimè & iucundiſſimè inter virentia folia eius pictura.

(carbunculi modo) rubente, dum maturuit: cui
caro multa, mollis & ſuccoſa ineſt, oſſiculum in
meditullio claudens. Solet vſus eius maximè pla-
cere grato acore, vnde moroſa ægrotantium pa-
lata mirè recreat, & prægnantium malacijs, ante-
quam matureſcat, ſummè expetitur. Quòd ad gra-
dus maturationis attinet, primùm virent ceraſia
mox albescunt, inde pellucido rubore illuſtran-
tur. Sunt qui ab vno latere rubent, altero al-
bent. Quædam etiam nigricant. Alia maculis quibuſ-
dam interſperſis diſtinguuntur. Vnde rectè Oui-
dus:

L 3

Quæ-

*Quæq; sibi vario distinguit poma colore,
Audiant hæc cerasus, stipēs inanīs erit.*

Remedium
putrescentis
cerasi.

Quomodo
siant præco-
cia cerasa.

Quomodo
siant cerasa
officulis ca-
sentia.

Vt Cerasa
prodeat enu-
cleata, ex De-
mocrito.

Florentinus rusticæ disciplinæ apud Græcos do-
ctor insignis, tradit arborem cerasij fructum bo-
num & dulcem nunquam exhibituram, nisi fue-
rit alteri arbori insita. Quæ si humore nimio conce-
pto putrescere obseruabitur, ex Palladij consilio,
foramen in trunco excuari debet, quo ille
possit educi. Si formicas patitur, succum portu-
lacæ licebit affundere, cum aceti parte media mi-
stum, aut facibus vini truncum florentis arboris
illinere. Præcoces fructus dabit, si ante florum
exortum, calx viua radicibus circūponatur, aut
aqua calida sæpius infundatur, sed postea paruo
temporis tractu inarescit. Optimum est huius ar-
boris poma interuelli, vt quæ relinquuntur tur-
gescant. Si quis vt Florentinus tradit, Ceraso ni-
gram vitem inserat, verno tempore vuas profe-
ret. Si exossata habere cupis cerasia, hoc est ossi-
culis carentia, ex Gargilij Martialis sententia, vt
Palladius adnotauit teneram adhuc arborem ad
binos pedes recides, & vsque ad radicem findes,
abrasâque ferro partis vtriusque medulla, illico
seiuinctas partes vinculo perstringes, & summita-
tem ac diuifuras laterum fimo oblines: post an-
num ducta cicatrice dum diuortia coalescant: ei-
dem arbori furculos qui adhuc fructum non tu-
lerunt inferes, & hinc sine ossibus poma recipies.
Sed melius erit audire loquentem ea de re De-
mocratum, rei agrariæ apud Græcos consultissi-
mum. Si tenellum (inquit) cerasi caudicem radi-
ce tenus scindas, non vulnerata parte ima, medul-
lamque ferramento ad eam rem apto eruas: de-
inde lacrynam cyrenaicam infundas aqua dilu-
tam

tam, donec sapæ consistetiam referat, & humente charta dictum caudicem, non neglecto adminiculo, liges ac fulcias, ne lacryma effluere possit, ac rursus octauo die eadem lacryma perfundas, vt germina excitet: hoc faciens enucleatum fructum habebis, non dicam cerasi, sed alterius arboris pomum officulatum ferentis. Secreta alia & auxilia sunt de superioribus eruenda. Hic non omittam quod cerasus lauro conuenienter inseritur, sicuti in nostro Infitionum opusculo doc-

Cerasum lauro
conuenienter
inseri.

bimus. Nam hinc quandam odoris gratiam sibi conciliat fructus, qui inter redolentia ac viridissima lauri folia speciosissimus spectatur, & à vermibus minus infestatur. Quod ad condituram & Cerasorum custodiam attinet, ratio à Florentino Græco sic conditura est tradita. Cerasia ante Solis exortum arbore sua decerpta mittuntur in vas cuius fundo substrata sit satireia, iterumque alternis sternitur satireia, deinde cerasia, vsquedum vas completum fuerit cui nonnihil aceti, dulcis, vel, vt placet Ruellio, acidi mellis aliquantum dulcescentis, superfunditur, vase diligenter operculato. Seruantur etiam interpositis arundinum folijs alternatim, vt nunc dictum est, in cado digestis. Multi æstuante & candenti Sole, vsque ad rugas siccant: vel blando & temperato ignis aut clibani calore, eoque modo optimè seruant, ad sanorum & ægrotantium usum.

Modi alij
custodiendorū
Cerasorum.

Arboris mori, ac eius pomi, cura, auxilia & secreta. CAP. IX.

Morus amat loca calida & fabulosa, Palladio autore, fossionibusq; & stercore plurimum

L 4 rimum

Quomodo rimūm delectatur, non in profundum, sed ad ractanda & dicum vsque superficiem, vt Berytius Græcus ge-
curanda ar oponicus tradit. Assiduo humore non admo-
bor Mori. dum gaudet, cui putria, arida & superflua, post

Quomodo triennium sunt putanda. Semine prouenit si lecta
rite proue- granula deponantur, sed rigari continuò deside-
niat morus. rant. Seritur melius taleis & cacuminibus sesqui-

Morus viti- pedalibus, vtraque parte læuigatis, & fimo obli-
bus summè tis. Plantæ eius translata scrobes altiores desi-
amica, derant, & interualla maiora, ne altera vmbreis

Pulchra & alterius prematur. Vitis summè est amica, v-
noratu valde banarum omnium nouissima, & serotino germi-
digna. natu florescens, nec nisi exacto frigore: ob id di-
 cta arborum sapientissima, vt Plinius scribit: li-

Mori lignū cet nomen fatuæ & stolidæ à Græcis adepta fu-
atritu ignē isse videatur. Folia eius vrina madefacta pilum
concipere, corijs detrahunt, illisque aluntur vermiculi qui

Quomodo mirabili nature artificio & spectaculo sane quàm
fiat feracior iucundo, sericum Vellus nobis conficiunt. Sed
morus, & cā- hic Mori Plinianum miraculum nobis tacen-
didos ferat dum non est. Morus, inquit, laurus & hedera
fructus. mutuo attritu ignem facile concipiunt: quod ex-
 ploratorum vsus in castris, pastorumque indu-

stria reperit. Quoniam ad excutiendum ignē non
 semper lapidis occasio est, teritur lignum ligno,
 & arido fomite excipitur scintilla, sed nihil he-
 dera præstantius quæ teratur lauro, laurūque
 terat, hætenus Plinius. Nonnulli scripserunt ar-
 borem Mori feraciorem & proceriorem fieri, si
 forato prorsus trunco, cunei inferantur terebin-
 thi hinc, inde lentesci. Eadem, vt Berytius tradit,
 si populo albæ inferatur, vel inoculetur, candida
 mora proferet. Quæ Italia tam copiosa habet,
 quàm nos nigra, pomo cartilagineo constantia.

Quod

Quod vnum exortu candidum est, dum pube- Quomodo
scit, rubrum, vbi maturuit adeo nigrum, vt ma- reponenda
nus sanguineo tingat colore, qui moris acerbis & seruanda
optimè eluitur. De repositione & diuturnitate, mora.
Berytius hæc posteritatis memoriæ mandauit.
Mora in vitreo vase diligenter condita plurimo
tempore durant, proprio ipsorum iusculo & vi-
no demersa, ac diligenter operata, modò non fue-
rint nimium matura, vieta, & flaccida, seu lan-
guida.

Arboris Persicæ ac eius pomi cura, auxi-
lia, & secreta. CAP. X.

Persicis scatent Gallica rura, & maximè vi- Quibus lo-
neta. Proueniunt locis qualibuscunque: sed cis proue-
frondibus, pomis, & durabilitate præcellunt, si niat Persica,
calidum cœlum, arenosumque solum, nec non a- malus.
ridum sortiantur, quemadmodum scripsit Palla-
dius, & ante illū Plinius. Frigidis locis & maxi- Frigida loca
mè ventosis, nisi obiectu aliquo defendantur, ci- & ventosa,
tò interit hæc arbor: quæ plurimum lætatur suo- persicis exo-
rum foliorum stercoreatione, & opportuna abla- ia.
queatione. Ossa in pastinatis arcis sunt ponenda,
binis à se pedibus separata, vt cùm ibi plātæ cre- Quomodo
uerint, commodè transferri possint. Nec debent ponenda
altiùs duobus aut tribus digitis obrui, cacumine persicorum
deorsum verso. Dum teneræ erunt germina, sæpè ossa.
herbis circumfossa liberari cupiunt, transferriq; Quando &
post bimatam scrobe breui. Sed à se non longè quomodo
statuendæ erunt arbusculæ, vt à calore Solis se transferen-
inueniri excusent ac defendât. Quæ si irrigentur da persica
poma ferent maiora: nam assiduo potu hæc ar- arbor.
bor inebriari desiderat, maximè per æstatem: nec
alia est quæ coloniam frequenter mutare liben-
L 5 tiùs

**Velatior ē-
uadat malus
Perfica.**

**Remediū lā-
guida & ta-
bescentis
perfica.**

**Ne à vermi-
bus infeste-
tur, aut à
pruinis pe-
riclitetur.**

**Vt perfica
sine ossibus
producatur.**

**Modus inge-
niosus vt hat
perfica exi-
miæ magni-
tudinis.**

tius sustineat. Habitu multò leuior euadet, vt Flo-
rentinus in suis testatus est Georgicis, si simulāt-
que poma perfica ederimus, illorum ossa pona-
mus & conseramus, carnis parte aliqua in eis re-
licta. Verūm, cūm arbor hæc celerem sentiat fe-
nestiam, pruno aut amygdalo amarę inferendam
esse præcipiunt Græci. Quæ si languida videbitur,
veteris vini fæces aquæ mistas oportebit in-
fundere: & frequenti aggestione cumulare, ve-
spertinòque humore iuuare, ac obiectis vmbra-
culis defendere, si ardore Solis ficcata contabe-
scat. In quam rem etiam proderit serpentis spo-
lium appendere. Si vermibus infestatur, cinere a-
murcæ misto exstinguentur: vel bouis vrina cum
aceri tertia parte confusa. Si à pruinis periclitat-
ur, sterqus illi ingeratur: vel vini fæces cum aqua
permistæ: vel, quod magis prodest, aqua in qua
faba fuerit incocta. Contra vitia omnia proficit
spartū alligatum, vel suspensa ramis sparteæ. Po-
ma perfica sine ossibus tibi cōparabis, vt in suis
Georgicis tradit Africanus, si in perforatum in-
ferne truncum, excisa medulla, salicis vel corni
palum adegeris. Vt perfica admirandæ magnitu-
dinis tibi compares, amygdalas item ac nuces &
similia, accipies tres vel quatuor nucleos ex illis,
quos ita coaptabis vt corpus vnum constituere
videantur. Hos iunctos, & si opus fuerit, colliga-
tos, in vas aliquod terra stercoreata plenum im-
mittes plantabis ac sepelies: sed ita vt vas illud
foramen habeat in operculo per quod nucleorū
germen exire cogatur. Sic fiet vt nuclei illi in vnā
coalescant arborē, quæ suo tempore fructus exi-
miæ magnitudinis ac pulchritudinis edet ac pro-
feret. Sunt qui nucleos nō in vas, sed fistulam aut
tubu-

tubulū terra saturum mittant. Si id multo lenius
& facilius tibi comparare voles, diligenter inter-
legenda erunt persica illa, quæ parua & languida
apparebunt, nimiaque vbertate matrem onera-
bunt: vt arboris succus ad reliquorum nutriti-
ta conuertatur. Sic enim saluæ copia in paucio-
res fetus se conferens, illos altit saginabit incre-
mento, ac maiores reddet. Si rugosa nascantur
persica aut putrida, iubet Palladius circa inum
truncum corticem recidi: & cum inde modicus
effluxerit humor, argilla vel paleato luto plagā
contegi. Si caduca & deslua fuerint persica, nu-
daris radicibus, cunei lentisci vel terebinthi adi-
gantur: aut arbori terebratæ in medio, palus sali-
cis imprimatur. Si inscripta & figurata nasci cu-
pis, ex Democriti consilio id assequeris, si excisa
aut derafa carne pomi, os triduo in aqua made-
scat: & aperto sensim ligno, nucleus exclusus æ-
neo stylo cortice tenus, quibus placebit literis
aut figuris non profundè exaretur: deinde in suū
alueolum remittatur, & commissis carinulis, fi-
mo, charta, aut folijs inuoluatur, & seratur, rige-
tūque si opus erit: quidquid enim in eo nucleo
scripseris, aut figuraueris, enatum inde pomum
illud repræsentabit. Quod si voles rubrum ha-
bere, idipsum, eodem affirmate Democrito, ob-
tinebis, rosas purpureis sub arbore confitis. Vel si
in ossium internos sinus, post septem dies, quan-
do patefieri incipiunt (nam totidem diebus ob-
ruta ossa sponte fatiscunt) cinnabarim vel miniū
infundas: & strictim obligata ossa illa, vt coha-
reant simul cum suis nucleis, adhibita omni cura
sepelias: sic rubra intus & in cute sua dabunt ar-
bores persica. Si alium quemuis infuderis colo-
rem,

Via alia &
modus faci-
lior.

Ne sint ru-
gosa persica
aut putria.

Ne caduca
& deslua
sint persica.

Quomodo
inscripta &
figurata na-
scentur per-
sica.

Vt rubra na-
scentur per-
sica.

Notanda
quæ pulchra.

Perficorum
genera tria.

Perfica san-
guinea &
flaua.

Præcocia,
ante perlica
& armenia-
ca.

Popularibus
perficis ni-
hil fugacius.
Quomodo
custodienda
perfica.

Aduertenda
quia pul-
chra.

Corbelliana
perfica.

rem, saporem aut odorem, in similem nata pro-
genies degenerabit. Hic penè præteribam perficorum genera: quæ tria vulgo obseruari solent. Vnum populare, cuique notum: quod sub æstatis finem consuevit maturescere, citius, tardius, pro cœli & soli natura. Alterum ex re duracinu dicitur, quod caro ossi tam pertinaciter hæreat, vt auelli nequeat: Pressum vulgus nuncupat, quia interiori ligno caro, ceu agglutinata apprimitur. In quo etiam genere inueniuntur, quæ sanguinea pulpa, & succo manus inficiant: adhæc, quæ cotoneorum more, intus & extra valde flauescant. Tertium genus præcox & antepersicum appellatur, olim Armeniacum, initio ætatis maturescens, & cætera perfica longè præueniens: ex quo nomen habet: dicique solet à nostratibus Abri-cocum. Alia sunt genera olitorio mangonio, & inficionis adulterio prognata, quæ hic prudens omitto. Popularibus primi generis, Plinij seculo nihil fuit fugacius, nam longissima decerptis erat bidui mora, & ob id cogebant se venundari, vt scribit. Duracina, Palladio autore, muria et oxymelite condita, vel aceto mulso, optimè seruantur. Eadem detractis ossibus, prunorum more, in Sole vel clibano ficcantur. Sæpè etiam ossibus exemptis, melle condiuntur, sapore grato ac iucundo. Seruantur præterea si umbilicus eorum, gutta picis calentis oppleatur, & ita sapæ innatare cogatur, vase diligenter clauso. Quæ omnia etiam præcocibus, & alijs carne duriore & minùs aquea constantibus, qualia sunt Parisiensibus Corbelliana, facillè accommodari poterunt: ijs præterea quæ loco sicco & lapidoso nascuntur.

Arbo.

Arborum Mespili & Sorbi, pomiq; earundem, cura, auxilia, & secreta.

CAP. XI.

Mespilus Gallis nunc Meslierus, nunc Meslierus vulgò dici solet. Cuius duo obseruantur genera. Vnum, quod rarioribus spinis horret, in dumetis, nemoribus, & viuis sepibus, quasi syluestre nascès. Huic pomum paruum inesse solet, & per initia tam acerbum, vt vix edendo esse possit, nisi hyemis frigoribus mollescat. Alterum grandiore pomo sese profert, ita vt magnitudine mala sæpenumero peræquet, absque ullis spinis: quòd crebro insitu & cultu in hortis habitasse, & feritatem deposuisse dubium non est. Locis calidis gaudet, sed tamen irriguis, vt tradit Palladius. Frigidis etiam prouenit, sabulone pingui, aut glareosa terra cui arena permixta sit, vel argilla cum saxis. Putari amat, nec non circumfodi, & parco humore inter siccitates refo-cillari. Nostrates ligno huius ad venabula & aurigarum flagella vt plurimum solent. Vermibus in senecta crebrò infestatur mespili arbor, qui prægrandes, & quàm cæteris arboribus diuersi cernuntur: purgandi æreo stylo, vt Palladius admonet, atq; amurca, vel humana vrina vetere, aut viua calce perfundendi, sed parcius, propter arboris noxam. In quam rem plurimum etiã proderit decocti lupini aqua. Si labuntur poma, frustum de eius radice præcisum, in media trunci parte figatur. Si molestæ sunt formicæ, rubrica cum aceto & cinere téperata necabuntur. Arbori huic pomum rotundũ esse solet, ac viride dum pubescit, fuluũ verò ac molle dum maturuit, fundo

Mespilorum
genera duo.

Vnde ma-
gnitudo in
mespilis.

Quibus lo-
cis gaudeat
mespilus.

Quomodo
à vermibus
expurganda
sit mespilus.

Ne labatur
poma mespi-
li, & molestæ
sint formicæ.

in

Pulchrâ de- in latitudinem refimo & barbazulo, coronâ mo-
scriptio fru- do, quod Politianus in Rustico sic expressit,
ctus mespili. *Regumque altas imitata coronas, Mespila.* Inest il-

Quomodo
custodienda
mespila.

Notatu di-
gna quia pul-
chra.

Quenam lo-
ca Sorbis
apta.

Notâda pro
educatione
Sorborum.

lorum pomo astringens ingenium. Galenus cont
 muni vocabulo tricoccum, quasi triosum, aut
 trigranum ab aliquibus appellatum dicit: quon-
 iam tria intus grana, siue lignea ossicula, semini-
 nis loco plurimum continet. Quod ad custodiâ
 attinet, in parente arbore diu durare possunt
 mespila, vel in vrceolis picatis, vt habet Palla-
 dius, aut in ordinem suspensa. Vel, vt quidam
 volût, posca aut sapa condita. Die serena legi de-
 bent circa meridiem, & paleis obrui discretæ, ne
 vicissim contactus ea vitiet. Si cum pediculis se-
 mimatura legantur, & falsa aqua per dies quinq;
 macerentur, postea sapa infundantur vt enatêt,
 perbellè seruabuntur. Quod facere si nequeas,
 etiam melle, si minus matura collegeris, rectè cu-
 stodies. Per gelicidia acerbitate domita, in passo
 vel mulso à plerisque decoquantur, addito cin-
 namomi momento. Sed cum hîc hortulanum
 agam non Apicium, isthæc cocis curanda re-
 linquo.

Sorbus, Gallis Cormierus, vel Sorbierus di-
 ci solet. Amat loca humida, montana, & frigidis
 proxima, vt scribit Palladius. Quod ex Theo-
 phrasto translatum esse videtur, qui sorbum vi-
 uacem esse prodit, solo aliofo & humecto: vnde
 paulatim sterilefcere tradunt, si ad feruentia loca
 deuenerit. Nascitur semine, radice & auulsione.
 Que si transferenda est, robustior esse debet. Scro-
 bem altiorem desiderat, & spatia longiora: vt
 (quod illi maximè prodest) à vêtis frequentibus
 agitata grandescat, quemadmodum tradit Palla-
 dius.

dius. Vermibus rufis & pilofis summè est obno- *Quomodo*
 xia per fenectam, qui medullæ interna fectantes, à vermibus
 arborem ad interitum tabemque perducunt. A liberet for-
 quibus libera euadet, fi aliquot ex ijs sine arboris bus.
 iniuria detracti, vicino concrementur incendio,
 nam ita vel fugere, vel perire creduntur. Si minus *Vt ferox &*
 ferax fuerit arbor, tedæ cuneus radicibus inferè. *fecunda fiat*
 dus est. Vel circa partem vltimam fossa facta, cu- *forbus.*
 mulo ingesti cineris adæquanda. Ante trimatum
 non censetur esse fecunda: cuius fructus cum lar-
 gè proueniunt, vix modo facti, congestique vi-
 suntur, ex vno petiolo faui speciem præbentes.
 Hos vermiculus etiamnū crudos, acerbissimosq; *Pomorū for*
 exest, vt scribit Plinius: qui pomorū sorbi disse- *bi differen-*
 rentias quatuor statuit, vni rotunditatem mali *uæ quatuor.*
 ascribens: alteri turbinationem pyri: tertio oua-
 lem formam: quartum torminale nuncupat, re-
 medio tantum probabile. Seruantur hoc modo:
 Lecta duriora ac posita, vbi mitescere cœperint, *Quomodo*
 fictilibus vrceolis vsque ad plenum clauduntur, seruanda
 gypso desuper rectis: postea scrobe bipedanea sorba.
 loco secco & aprico merguntur, ore peruerso, vt
 loquitur Palladius, & terra spissius calcata. M. Alij modi
 Cato in sapa diu posse seruari tradit. Cui subscri- *custodiēdo:*
 bit M. Varro, addēs in arido vbicunq; posita, fa- *rum sorbo-*
 cile per se durare. Quæ etiam dissecta, nonnulli *rum.*
 in Sole, vt pyra siccant, seruantq; vasculis in hye-
 mem. Cum vti volunt, aqua feruente macerant,
 ac ita reuirescere cogunt, sapore sanequàm iu-
 cundo. Alij integra cum ramis dolio picato su-
 spendunt, illitis pice omnium furculis, exclu-
 sique aëra quacunq; operculo ac gypso, dolia
 ab aqua & humiditate procul esse satagunt. Qui- *Pulchra &*
 dā, vt tradit Columella, in defruto illa cōmodè notatu di-
 ser-

gna pro for-
borum repo-
sitione.

Vinum, om-
phacium, &
acetum ex
forbis.

seruant, addito spissamento aridi sceniculi, quò
deprimatur, ita vt ius supernatet: deinde picato
operculo vas claudunt, et gypso illinunt, ne quis
possit intrare aut abire spiritus. Fit ex maturis
forbis, sicut ex malis & pyris vinū apud multos:
adhæc, omphacium & acetum ex immaturis.

Arboris Nucis, seu Iuglandis, eiusq; fructus
cura, auxilia, & secreta.

CAP. XII.

Quibus lo-
cis gaudeat
nux.

Quomodo
ferenda nux,
& ante sa-
tionem præ-
paranda.

Notanda pro
nucum posi-
tione & plā-
tatione.

NVX, siue Iuglās, arbor est pueris ac senibus
notissima, quæ locis siccis & frigidis gau-
det, necnō lapidosiis, quemadmodum post Pliniū
scripsit Palladius. Columella agrum calidū, du-
rum & siccum desiderare tradit. Potest tamen &
locis temperatis iuuant humore educari. Seren-
da est nucibus suis eo modo quo amygdalus, sed
prius siccare debet in Sole, vt exhauriatur humo-
ris nōxiū virus. Idem Columella præcipit eas
macerandas esse in aqua multa, nec nimis dulci
ante depositionem: nam ita iucundiores saporis
fructum cūm adoleuerit arbor præbebit: ac inter-
im melius & celerius nascetur, quod de Auella-
na multi intelligēdum censent. Palladius admo-
net nuces eas transversas ponendas esse, vt latus
ac commissura terræ infixæ sepeliatur, & cacumē
ad Aquilonis partem vergat. Columella ternas
in trigonum statuit, sed ita vt pars acutior sit in-
frā (quia inde radices mittit) & nux à nuce mini-
mè palmo absit, ancepsq; ad Fauonium spectet.
Vt vt fuerit, lapis vel testa subter apponi debet,
vt radicem nō simpliciter, sed percussu disper-
gat. Hæc de iuglādibus obscurè tradita, ad amy-
gdalas

dalas cum Plinio libenter detorquerem: & si iuglandes nuces commissuris iacentibus porrectas optimè feri præcipit. Quarum arbor quò sæpius Quomodo transferetur, eò lætior euadet. Quod fieri expectat, & quando dit, dū bima est in locis frigidis: in calidis verò, transferendum trima. Cuius radícula rescari non debent, da nux. ut fieri solet in alijs arboribus, quin potius bubulo fimo tingi, vel quod melius erit, cinere in scrobibus respergi, ne stercoreis calore aduratur arbuscula. Nulla est arborum (post c. rasum) quæ Nucem de vel facilius, vel melius proueniat. Cuius rei testè omnibus arboribus citò proferemus Ouidium, apud quem nux querula ac facile prouenire. hunc in modum loquitur:

Sponte mea facilis contempto nascor in agro:

Parisq; loci qua sto publica penè via est.

Scrobibus altis admodum delectatur, vultq; interualla magna, quia stillicidijs foliorum suorum, proximis vel sui generis arboribus nocet. Ita enim frondis proiectu diffunditur, ut per ipsam non defluant imbres, sæuq; stilla est, quemadmodum scribit Plinius. Apud quem etiam lego umbram arboris huius, satis quibusque non nutricem esse, sed nouercam, vnde quæcunque Mira de nu- attigit haud dubiè venenat. Arbor hæc inferiore ce arbore, & sui parte fertilior esse solet, neque cariem, neque notanda. vetustatem sentiens. Idque de multis singulare habet, quod se frangi sonitu prænunciat, ita ut præsentire homines possint. Quod in Antandro contigisse tradit Plinius, omneisq; è balneis terrefactos aufugisse. Sed mirabilis esse solet illius Nucis & cum quercu antipathia: tam enim pertinaci odio quercus sum dissident, ut iuxta nucem iuglandè depacta quercus antipathicus moriatur, imò verò altera in alterius scrobe thia.

M posita

- Quomodo nux optime adolescat.** posita elanguescit: & si nucem in quercum senio mutari nonnulli tradiderint. Damageron in suis Georgicis græcis scribit, nucem meliorem fieri, meliusque adolescere, si vrina pueri impuberis, vel nondum Venerem experti, diebus quinque præmaceretur, antequàm terræ committatur, & ita plantetur. Quod etiam in amygdalis commédatur, vt sequenti capite scribemus. Si caudici, vel radicibus cinerem iugiter affuderis, corticis teneritudinem & nuclei fragiliorem carnem, fructuúmque densitatem procurabis. Eadem lætior euadet, ac citò adolescet, si cupreú clauum, aut ligneum palum ad medullam vsque transfixeris. Nodosam duritiem exuet, ac nuces facile nodosam duritiem exuat
- Quomodo nodosam duritiem exuat nux, & fructum non perdat.** traieceris, si trũcum terebro per medullam adegeris. Si fructum amittit, & defluum habet, verbasci radicem, vel coccineum pannum detritum, & sterquilinio acceptum, amuleti vice suspende, aut iunga. Hæc Damageron. Ad Palladium redeo. Si senectæ vitio, inquit, excauetur iuglandis arbor, longus canalis à summo trunco ad imum excudi debet: sic enim Solis & venti beneficio distantur ac durefcunt que in marcorem transibant. Arcebitur autem hiantis cauernæ vitium, frequenti arboris ablaqueatione. Si prædurum & lignosum fructum gignat, cortex in orbem vulnerandus erit, vt noxi humoris vitium deducatur. Alij radicem summa præcidunt. Plerique terebratæ radici buxum cuneum imponunt, aut cupreum, ferreumve clauum. Africanus pollicetur in suis georgicis, iuglandes sine putaminibus nuces edituras, quas Tarentinas nuncupant, si fractis, vtrinque carinis, integer nucleus illæsa
- Quomodo gignantur nux absq; putaminibꝫ.**

illæsa

illasa prorsus carne, lana aut vitigineis folijs recentibus obuoluatur, quò n. inus à formicis enucleatus arrodatur, dein terræ mandetur. Africano subscribunt Florentinus Grecus, et Palladius *Notanda* Latinus, promittitq; ille, amygdalis idem euen- *quia valde* turū, si trunco & radicibus assidue cinis circum- *pulchra.* fundatur: imò verò & reliquis fructuum generibus, quæ testam forinsecus habent, si iuxta præcedentem modum eorum arbores plantentur. Quod nuciferae arbori quæ ætatem tulit, si voles accommodare, lixiuio per annum cōtinuum ter in mense rigabis. Cæterum quia arbor hæc *Quomodo* *nuciferae ar-* *bore quæ æ-* *tatem tulit,* *fuccurratur.* *Quomodo* *facile extir-* *panda sit &* *perdenda nux* *annosa.* *De extirpatione* *quarumcunq; arborum, quan-* *do huc incidimus, hæc apud Plinium reperi.* *Syl-* *tione qua* *uæ extirpanda rationem Democritus prodidit, rumcunq;* *lupini flore in succo cicutæ vno die macerato, & arborum.*

M 2

radici-

Nux vapu-
lando, vt
mulier & a-
sinus, emen-
datur.

radicibus ablaqueatis resperfo. Sunt qui sub die-
bus Caniculæ illas ad medullam perforêt, & pe-
troleum cum sulphure iniijciant. Ferè hic præte-
rieram quod à multis traditum & obseruatum
audio, nimirum nucem arborem crebra vapula-
tione emendari & fœcundari: vel fidem faciente
hoc populari disticho,

*Nux, asinus, mulier, simili sunt lege ligata,
Hæc tria nil rectè faciunt si verbera cessent.*

Prognosticò
fertililitatis
vel sterilita-
tis à nuce.

His utcunque positis non prætermittam pul-
cherrimum fertililitatis, vel sterilitatis præfagium
& prognosticon, quod ex nucis arbore Virgilius
posteritatem latere noluit, licet multi amygdalæ
ascribant:

*Contemplator item (inquit) cùm se nux plurima
sylvæ*

*Induet in florem, & ramos curuabit olenteis:
Si superant fructus, pariter frumenta sequentur,
Magnaq; cum magno veniet tritura calore.
At si luxuria foliorum exuberat umbra,
Ne quicquam pinguis palea teret area culmos.*

Hic dissimulandum non arbitror, quòd Iuglan-
dis cortex lanis tingendis, & rufandis capillis,
Plinio autore, adhibetur. Quinetiam digitos &
manus suo attritu infuscare solet. Quod nux que
rula sic apud Ouidium testatur,

*Nostra notat fusco digitos iniuria succo,
Cortice contractas insiciente manus.*

Fructus nu-
cis pulcher-
rima descri-
ptio & pi-
ctura.

Sed omiſſa arbore, ad eius fructum, si placet, ve-
niamus, quem duplici munimento & inuolu-
cro tegi, nullus est qui non videat, puluinato pri-
mum calice, herbaceoque cortice: mox ligneo
puta-

putamine, compactili carinarum loculo, & tenui tunica intus armato, quot modis fortus in parente solet esse, vt scribit Plinius. Quæ causa nuptijs religiosas fecit nuces: olim à Regibus è Perfide trāslatas, & ob id regias ac perficas nominatas, vt autor est ille idem Plinius. Hic non tacebo, quòd à capitis grauedine, quam foliorū odore in crebrum penetrante, nux inducit: nec non à grauitate vmbræ, karyon Græcis dici solet: quibus kara, Attico idiomate, caput significatur. Sic à Latinis ob easdem causas, à nocendo nux (vt opinor) nomen habuit. Caterum iuglandem nuncupari volunt, ac si diceres Iouis glandem, interlilis literis. Quo nomine primo mundi æuo ita appellatam fuisse plures tradunt. Quippe cum homines diu glandibus vīsitassent, inuenta tandem arbore quæ nuces ferebat, degustato nucleorum eius sapore, dulcedine illorum mirum in modum illecti, nuces, Iouis glandes ob præstantiam & excellentiam appellauerunt. Ad pensum redeo. Nucibus cortex sponte exutus maturitatis indicium præbet, ac tempestiuitatem fatetur. ex quo tunc excuti debent. Seruantur optimè vel paleis obrutæ, vel arena, vel folijs suis aridis, vel arca ex ligno suo facta, si in ea claudantur, vel si cepis remisceantur. Quibus hanc contubernalis hospitij vicissitudinē rependunt, vt eis acedinē tollant, & proinde suauiores reddāt, quemadmodum Palladius adnotauit. Apud quem Gargilius Martialis (cuius meminit Seruius in Georg. Virgil. vt antea monuimus) asserit se expertum nuces post annum virides inueniri si liberæ putaminibus suis melle demergantur: annū virides additque, ipsum mel ita medicabile fieri, vt ex eo inueniatur.

Cur nuptijs
religiosæ
Nocenda de
nominibus
nucis & eorundem etymo.

Vnde nuces
Iuglandes
vocatæ.

Quādo nunc
maturæ
iudicandæ.

Quomodo
optime feruēt
nuces.

Quomodo
noces post
annū virides
inueniatur.

Terrestres
lūbrici a cor
ticibus iu-
glandis ex-
citantur.

concinna potio faucibus & arterijs medeatur.
Sed hæc sequenti narrationi medicæ erant con-
texenda. Istud pro coronide erit. Si in aquæ situ-
lam virentis iuglandium cortices tusos immise-
ris, & aqua illa terram perfuderis, videbis lūm-
bricorum ingentem copiam emergere. Quod pi-
scatoribus scriptum sit.

Arboris Amygdali, eiusq; nucis, cura, auxi-
lia, & secreta. CAP. XIII.

Locus aptus
amygdalis.

Quomodo
plantanda h
amygdalus.

Notanda &
aduertenda.

Noua amy-
gdala pagen-
da, & quo-
modo illis
succurrédū.

A Mygdalus agrum durum, siccum & cal-
culosum amat, adhæc cœlum calidissimū.
Quæ quia maturè florere consuevit, præcocique
partu, pro cœli & folinatura germinare, idcirco
Palladius ita statuendam præcepit, vt meridiem
si fieri potest, semper spectet. Plantatur, Florenti-
no autore, à nuce, viui radice, et auulsione, vel sto-
lone. Noces quæ feri debent, pridie liquido fimo
macerâtur. Sunt qui hydromelite, aut aqua mul-
sa madefaciant, & noctem vnam ibi esse sinant,
vt mellis mordacitas germen non extinguat, &
iucundioris saporis arbor fructum præbeat, cum
adoleuerit: meliusq; & celerit̃s frondeat. quod
de amaris amygdalis multi intelligendū censent.
Vt vt fuerit, amygdali nux in terrâ recta figi de-
bet, ea parte quæ acuminata est, ita vt lignosior
pars sursum vergat. Sed quæ pangentur amygda-
la, noua sunt eligenda, ac vegeta & recentia. Qui-
bus si siccitas intercesserit, terna succurremus ri-
gatione in mense, herbisque nascentibus, & no-
centibus, circumfodiendo, emergentem arbuscu-
lam sæpenumero liberabimus. Terra seminarij
Palla-

Palladio adnotante, lætamen admistum habere debet, spatij inter arbores 20. pedum distantibus. Adollescentes arbusculæ & nouellæ diligenter à pecore sunt seruandæ, quia si ab illis roduntur, amarescunt. Dum floret arbor, circumfodi nō nā arbuscula debet, quia inde flos excutitur: cuius ea est natura à pecore defendendæ, ut in senio fœcundior sit, quàm iuuenta. Hoc loco minime prætereundum duxi, quòd amygdalus sola minus ferax censetur: associata, fructu dat celerius. Equinum simum, eiusque vaporem summè odit: maximè circa germinationē & flores: Hinc nimirum plures amygdalinas arbores sterilefcere & siccescere obseruatum est. Theophrastus tradit, & post eū Plinius, ex amaris dulces fieri amygdalas, si stipite circumfosso, & ab ima parte perforato, defluens vndique pituita detergeatur. Quod Africanus in suis Georgicis græcis Quomodo etiam monuisse videtur, hunc in modum scribens. Ex amaris dulces fient amygdalæ, si circumfosso stipite quatuor digitis à radice cauernula imprimatur, per quam lacryma quotannis effluat, donec dulcescat fructus. Idem fiet si circa radices ablaqueatas, vrina & suillum sterco largius infundantur, deinde terra exaggeretur, et sepius id repetatur: aut trūcus medius terebretur, & cuneus ligni, melle oblitus imprimatur, ut habet Pallad. Quin teneram & dulcem, ex dura & amara efficies, eodem Africano autore, si radicibus ante florē circumfossis, aqua calida frequenter ingeratur. Quod Gargilio Martiali, suo more parum prudenter ascribit Pallad. Fructum facillimè amittit, nedum florem, si austrinum fiat celum atq; nubilum. Cæterum, ex sterili fructifera ram reddes, ut scripsit Democritus in suis de re

M 4 agra-

Quomodo
ex sterili fiat
fructifera
amygdalus.

Ut fructū co-
piolum ferat
amygdalus.

Remedium
aduersus
pruinam.

Quomodo
inscripta na-
scentur a-
mygdala.

Pulcherri-
ma pictura
amygdalarū

Quando ma-
tura amy-
gdalę & quo
modo fer-
uanda.

agraria commentariolis, si radices hyeme nuda-
ueris: vel in perforatam arborem, vt vult Colu-
mella, lapidem adegeris. Quod si perseverauerit
folia ferre, fructum verò nullū dare, partē trun-
ci iuxta terram forato, vel potius radicem, vt le-
git Palladius, & pinguis tedæ cuneū in foramen
transfigito, humanaq; vrina affusa obruito: aut
silicē sic inferere, vt libro tegente claudatur. Theo-
phrastus copiosorem fructum dare promittit, si
ferreus palus arbori adigatur, impressoque forami-
ni querneus inferatur paxillus: quo modo in
arborem animaduertitur, ac si iniuria lasciui-
ret. Vbi à pruina metus erit, Gargilius Martialis hoc
remedio subueniri ait. Antequā floreat amygda-
lus radices nudentur, & albi lapides minutissimi
arenis remissi congerantur: atque vbi iam tem-
pus videbitur vt debeat germinare, effossi sub-
moueantur. Porro, inscripta nascentur amygda-
la, vt Democritus in suis adnotauit Geoponicis,
& Palladius confirmauit, si aperta testa sanus tol-
latur nucleus ac integer, & in eo quod libuerit
scribatur: inuolutusq; papyro, & luto intectus,
necnō suillo stercore diligenter circūlitus obrua-
tur. Itaque de arbore & eius secretis hætenus.
Cuius nucas, quas & amygdala & amygdalas
nuncupauimus, gemino operimento tegi nullus
est qui nō videat: puluinati primū calicis, mox
lignei putaminis multos scarificatus sustinētis, et
in rimulas varias dehiscētis, cui solidus subest
nucleus. Maturitatem fatentur omnes, vt tradit
Florentinus, cū spoliata fuerint corticibus. Quæ
si muria lauentur, candidæ fient, ac longo tem-
pore incolumes perseverabunt: sed ante reposi-
tionem debent in Sole siccare. Si collectæ diffi-
cultur

culter corium exuant, paleis obrutæ illud facile relaxabunt ac deponent. Si illas ad magnitudinē mirandam prodire desideras, Persicorum caput consule. Quod ad longævam attinet, custodiam, absque vlla hominis cura, vllōue externo auxilio, diu seruari possunt, modò locum nactæ fuerint idoneum & opportunum, qui austris minimè pateat, & situm ac marcorem non admittat.

Arboris Punicæ, ac eius pomi, cura, auxilia, & secreta. CAP. XIIII.

NVnc demum agendum mihi restat de arboribus quarum fœtus admiramur, palpamus, & gustamus, sed parentes ignoramus, non videmus, & desideramus. De Punicis, inquam, Aurantijs, Citrijs, Limonibus, Ficu & Olea. Quæ tametsi in septentrionalibus hortis nostris & agris non nascantur, nec foueantur, de his nihilominus hic scribere non detrectabo, vt labor noster, opera & studium, omnibus ex æquo prosit. Sanè huiusmodi arbores climati nostro cum suis fructibus vsque adeo sunt implacabiles & infensæ, vt nullis blanditijs, nullis officijs, nullis obsequijs apud nos habitare velint, etiam si mitioribus locis hospitia illis designemus & offeramus: tantus est patriæ & natalium amor. Sed missa longiore præfandi mora, ad rem venio. Arbor Punica nostratibus Granata vulgò dici solet. à granorum seu acinorum multitudine. Cuius pomum vnà cum arbore nobilitauit Carthago: indeque nomen sibi adoptauit. Calido aëre gaudet, & in locis minimè aquosis plantatur, testimonio Flo-

Mirus autoris candor & modestia.

Quo cælo & solo gaudeat Punica,

M 5 ren-

Quomodo
serenda Pu
nica.

Nē findātur
Punicę mala.

Flos Punice
qualis,

Ne florē &
fructū amit
tat Punica.

Punicū ma
lū vnde Gra
natum appel
letur.

Punicorum
species.

rentini Græci, cui Palladius post Plinium suf
fragatur: additque solum macilentum ac creto
sum amare, sed in pingui quoque provenire. Se
ritur plantis de matrum radice auulsis. Sed meli
us procedet, si ponendus ramulus de gemmata af
sumatur matre, & scilla radicibus immittatur:
nam ita lætior ac fecundior fiet. Si tres lapilli in
radice constituentur, providebunt ne poma fin
dantur, quemadmodum scripsit Palladius. Riga
tum & purgationem desiderat: solaque hæc ar
bor, cum vite & ficu, caudice fisso non emoritur,
breui alioquin viuens spatio. Flos illi puniceus
esse solet, oblongus & calathi effigiem repræsen
tans, aspectu sanequàm iucundo: balauustum vul
gus nuncupat. Quanquam non sum nescius Dio
scoridem satiuæ punicæ florem cytinum appel
lare, sylvestris verò balauustum: cui Plinius non
subscribit. Perdit facile ante maturitatem fructū
roribusque nimis & pruinis florem: qua de cau
sa ramos eius inflectunt coloni, ne subrecti humo
rem infestum excipiant & contineant. Prolem
sursum versus procreat, quæ corio & membrana
tegitur, farctis intus numerosis acinorum granis,
vnde Granati nomen. Quæ voce vtuntur anti
quorum plerique cum Columella. Scio non de
esse qui pomum hoc ita nuncupatum velint à
Granata regione Hispaniæ, quod inibi numero
sa proveniant punica. Quæ triplici specie à Dio
scoride distinguuntur: in dulcia, acida, & vinosa
seu mista. In quibus & fructus, & acinorum ma
gnitudine, adhæc liquoris copia præcellunt vi
nolenta. Plinius species quinque fecit, dulcia sci
licet, acria, mista, acida & vinosa. Acida fieri cre
duntur, si assidue rigentur, nam siccitas in his &
suau-

suauitatem præstat & copiam: cuius tamen nimitati, vt Palladiano vtar verbo, aliquid debet Quomodo humoris opponi. Si ex acidis dulcia facere voles, punica fiant stercore suillo & humano, vrinæque veteri radi-
 acida.

ces irrigabis, Columella autore. Quin & nos, ait, Quomodo etiam exiguum admodum Lafer Cyrenaicum ex acidis dul-
 vino diluimus, & ita cacumina arboris summa cia euadant.

obleuimus: ea res emendauit acorem malorum, & apyrenum, dulcémque fructum fecit. Paxamus Græcæ agriculturæ professor peritissimus, eam in rem arboris radices circumfodi iubet, suillumque sterces sublimi, deinde terra superingesta, humano lotio rigari. Sed de hoc, inquit, in a-
 Modus Paxa
 lio nostro Georgico opere perfectius à nobis di-
 mi pulcherri
 ftum reperies. Georgicum opus illud desiderari mus.

intelligo, vt alia antiquorum pleraque, magna rei literariæ iactura. Rursum ex acidis dulces fa-
 cies, si ablaqueatis radicibus tedæ clauum infigas Alius modus
 Sunt qui algam marinam radicibus obruant, & ei asinum stercus cum porcino remisceant. Ne
 Ne findatur
 punica in sua rumpantur arbore, remedio sunt
 punica in ar-
 lapides tres ad radicem collocati, dum feritur ar-
 bore.

bor: quæ si iam fata est, scilla secundum radices plantanda venit. Aliter cum matura fuerint punica, antequam rumpantur, petioli quibus dependent sunt intorquendi. Quæ res etiam præstat vt
 Quomodo
 anno toto viridia seruari possint in arbore, quæ punica serua-
 bütur viridia
 admodum ex Columella Plinius & Palladius in arbore.
 adnotarunt: vel potius ex Florentini & Africani Græcis Georgicis, & ij & ille transcripserunt.

Sed præter iam dicta, idem Africanus in excavatos scrobes, dum pangitur arbor punica, cochleas inijcit, si quidem reperiri possint: vel scillæ bulbos vnà mittit, cœca quadam naturarum
 discor-

Quomodo
in miram ma-
gnitudinem
crescant pu-
nica.

Quomodo
comparetur
punicorum
multitudo.

Quomodo
florem conti-
nebit arbor
punica.

Quomodo à
vermibus de-
fendatur pu-
nica arbor
& eius poma.

Vt punica
diu seruen-
tur viridia in
arbore.

discordia. Tradunt in miram magnitudinem punica mala protuberare, si olla fictilis circa arbore obruatur, vel ita aptetur, vt ramus cum flore in illa claudatur, ad palum, ne resiliat, illigatus, ipsaque olla contra aquarum incurfus operta muniat: nam suo tempore poma eiusdem magnitudinis qua fuerit, opportunè reddet: imò verò ad illius rei figuram efformata, quam ollæ aut vasculo impreferis, quemadmodum tradit Gargilius Martialis apud Palladium. Qui etiam promittit Punicorum multitudinem, si tithymali & portulacæ succus æqualiter mistus, trunco arboris, antequam germinet, illinatur. Quod Democriti georgicis acceptum ferre debebat Palladius, non Gargilio Martiali. Si florem non continet arbor punica, veterem vrinam cum aquæ mensura pari temperabis, & per annum radicibus ter infundes vni punicæ amphora ingesta sufficiet. Snt qui algam radicibus iungant, vel florentis arboris truncum, plumbeo circulo concludant: aut anguis corio circudent, vel bis in mense irrigent. Si vermibus laborant tam poma quam arbor, radices felle bubulo sunt tingenda, & continuo morientur. Si clauo æneo, vt alibi scripsimus, illos purgaueris, non facile renascuntur. Quibus etiam appositè obuabis asini vrina suillo stercore admista & radicibus affusa, vt tradit Palladius. Ceterum, in sua arbore viridia longo tempore permanebunt punica, vt scripsit Florentinus, si petiolos, vel potius ramulos, dum in vigore sunt poma, semel atque iterum contorseris, & cucurbitas aridas ac rapa singulis circumdederis, ne humectentur, aut ab auibus arrodantur. Si infœcunda fuerit punica arbor, fructuosam reddes cinere &

& lixiuio circa truncum frequenter infuso. Si ægrotabit & languida erit, curabitur, recreabiturque vbi caudicem iuxta radices, algis è mari proiectis contexeris, & assidue rigaueris. Candidi fient punicorum acini, si argillæ & cretæ miscueris quartam gypsi partem: & toto triennio hoc genus terræ radicibus insperferis, de Gargilij Martialis consilio. Didymus in suis Georgicis testatū reliquit, punica rubicunda fieri, si cinis cum lixiuio circa arboris truncum crebro immittatur, aut glandium cinere radices saturentur. Sine acinis nasci promittit Africanus si dempta medulla vt in vite, surculus adobruatur, & dum comprehenderit, quod emergit amputetur. Sed hoc loco prætereundum non arbitror, quod ramis punice gestatis, venenatæ bestię procul arcentur: quapropter in fragulis & locis serpentibus obnoxijis illos securitatis ergo deponendos censent prisce rei agrariæ doctores, & interpretes, sicuti libro primo admonuimus. Punica arbor myrti coniugio apprimè lætatur, vt tradit Democritus, & ob id myrto infita fertilior euadit. Vtriusque radices & si aliquanto distent interuallo, nihilominus mutuo complexu exhilarantur. Quid ampliùs? Africanus in suis de agricultura Cōmentarijs docet, quomodo punico decerpto ex sua arbore, dicere possis quot grana intus contineat. Pomum Pulchrū in vnum, inquit, prius aperi, & quot acinos habeat dinumera, ac tibi in singulis tot esse persuade, etiam si magnitudo variet, modò ex eadem arbore legantur. Nam sola differentia erit non circa numerum, sed magnitudinem aut paruitatem acinorum. His vt cunque pro arbore & eius pomis expeditis, ad condituram, repositionem, & tutam custod-

Remedium
infecundæ,
languidæ &
ægro tantis
punicæ.

Vt candidi
fiant punico-
rum acini.

Vt fiant rubi-
cunda puni-
ca, & absque
acinis.

Punicæ ra-
mos venena-
ta arcere.

Punicæ cum
myrto sum-
ma amicitia.

Pulchrū in
vnum de
diuinatione
acinorum
Granati.

Quomodo
punica ad hy-
bernos vsus
feruari debe-
ant.

Vt longo tē-
pore feruen-
tur punica.

Varij & pul-
chri modi cu-
stodiendorū
punicorum.

Ne rumpan-
tur, aut inter-
siant punica

custodiam commodum venio. Berytius in suis de agricultura præceptionibus græcis tradit, punica ad hybernos vsus referuanda, leni manu decerpi oportere, ne tactu asperiore vitientur, aut vulnus sentiant (quæ duo putrilaginis originem adferre solent) deinde pediculis in coctam & liquidam picem demerhis, refrigerata, ex ordine suspendi debere. Sunt qui tota in picem mergant, & vbi refrixerint, suspendant. Alij arentibus flocculis singillatim inuoluta, funiculis obstringunt, ne tumefcentia dehiscant in rimas: postea gypso vnde quaque illinunt & vestiunt, eoque modo munita ac loricata, in parente arbore harere patiuntur: sed maioribus ramis alligari debent, vt immota maneant, & ventorū vim sustineant. Palladius, & ante illū Columella, ex Grecorū placitis, atque adeo vnius Berytij, tradit diu feruari posse punica, si integra vt diximus collecta, & lino sparso colligata, in aqua marina, vel feruente muria tandiu demergantur, vt liquorem combibant, & madescant: siue, vt legit Columella, tantisper demittantur dum decolorentur, deinde Sole triduum resiccentur, sed ita vt nocte sub dio non maneant: postea loco frigido suspenduntur: cum volueris vti, aqua dulci macerabis. Sunt qui in scobe querna prius aceto suffusa ordinatim obruant. Alij argilla, vel figulari creta induunt, & siccata, loco frigido suspendunt, atque cum vsus exegerit, in aquam demittunt, & cretam resoluunt. Plerique attactu illa inuicem separant, & paleis diligenter operiunt. Columella pediculos pomorum sicuti sunt in arbore contorquet, ne pluuijs rumpantur, & hiantia dispereant: deinde ad maiores ramos alligat, vt immota maneant: mox spar-

teis

teis restibus arborem cludit, ne à coruis aut cor-
nicibus, aliisve auibus eius foboles laceretur. Sed
ad Berytium de puniceorum custodia scribingentem
redeo. Is singulis fictilibus ollulis punice singula
ex arbore pendentia collocat, & diligenter opera-
ta ita munit ac stabilit, vt neque ad ramos aut trū-
cos offendāt, vel mutuo collisu sese atterāt & cō-
fringant, Cui Columella ad vnguem subscripsit
se mihi videtur his verbis: Nonnulli vascula fi-
ctilia dependentibus malis aptant, & illita luto
paleato arboribus hærere patiuntur. Alij sceno Pulchra &
vel culmo singula inuoluunt, & insuper luto pa- notatu digna
leato crasse linunt, atque ita maioribus ramis al- pro seruandis
ligant, ne, vt dictum est, vento commoueantur. punicis.
Sed hæc omnia sereno cœlo administrari debent
absque rore: quæ tamen aut facienda non sunt,
quod lædantur arbusculæ, aut certè non conti-
nuis annis vsurpanda, præsertim cùm liceat de-
tracta mala ex arbore, modis multis innoxia cu-
stodire, sicuti antea ostendimus, & nunc demùm
etiam ostensuri sumus. Palladius docet optimè Modi alij en-
seruari, si seriola obruatur sub dio quæ habeat a- stodiendū
renas ad medium vsque, & cum suis ramulis le- puniceorum.
cta mala imprimantur singula cannis singulis,
vel sambuci virgulis, & ita in dictis arenis separa-
ta figantur, vt quatuor digitis emineant ab arena. Artificiū pul-
Hoc idem paulò aliter & apertius Columella sic chrum & in-
est prosecutus: Sub tecto, inquit, fossule fiunt tri- geniosum.
pedaneæ loco siccissimo, eoque dum aliquantum
terræ minutæ repositum est, infiguntur sambuci
ramuli: deinde sereno cœlo granata leguntur cum
suis pediculis, & sambuco inferuntur. Quoniam
sambucus tam apertam & laxam medullam ha-
bet vt facile malorum pediculos recipiat, Sed ca-
uere

Inuentiones miræ pro fer-
uandis puni-
cis.

Viz aliæ cu
rodjendorū
punicorum.

Notatu di-
gna quia pul-
chra.

Quomodo
legendū po-
mū quod ve-
rustatem fer-
re debeat.

uere oportebit, ne minùs quatuor digitis à terra
absint, & ne se contingant poma. Tunc factæ scro-
bi, operculum imponetur, & paleato luto cir-
cumlinetur, ac ea humo quæ fuerat egesta operie-
tim exempta diutissimè incolumia seruant. Alij
in siccam arenam distincta & secreta deponunt,
aut in frumentario acervo ad vmbram, donec ru-
gosa fiant, diligenter condunt. Plerique, vt Palla-
dius adnotat, in seriola cui ad medium aqua mit-
tatur, punica sic suspendunt, ne humorem tan-
gāt, quæ postea diligenter clauditur, ne ventus ir-
rumpat. Alij in dolio hordei pleno ita collocant
ne se inuicem contingant, illudque desuper ope-
riunt. Non desunt qui illa cum ramulis arbori
detrahant, & creta figulari perlita, vbi diligenter
maturuerunt, in Sole desiccant: deinde si quā ri-
mam creta fecit, luto linunt, & rursus assiccata
frigido loco suspendunt, quemadmodum scribit
Columella. Qui hanc rationem postremam custo-
diendorum granatorum à Græcis geoponicis ta-
citè mutuatam, sic nobis proponit. In vreo ficti-
li nouo (inquit) scobem populneam, vel iligneam
substernere oportet, ac ita disponere vt scobs in-
ter se calcari possit. Deinde factō primo tabulato
rursus scobem substernere, & similiter mala dis-
ponere, donec vreo impleatur. Qui cūm fuerit
oppletus, licebit operculum imponere, & crasso
luto diligenter oblinire. Omne autem pomum
quod in vetustatem reponitur, cum pediculis su-
is legendum est: &, si absque arboris noxa fieri
possit, etiam cum ramulis, nam ea res plurimū
ad perennitatem confert. Hactenus de punice
repositione & custodia, in qua demonstranda &
recen-

recensenda, si tibi prolixior sum visus, factum id
 puta, quod hæc ratio multa habeat communia
 cum reliquis pomorum generibus. Cæterum, hic *Quomodo*
 non omittam quod ex punicis seu granatis vinū fiat vinum
 medicatum fieri solet tali arte ac methodo. Acini medicatum
 maturi diligenter ex suis membranis seclusi, præ-
 ex punicis.
 lo committuntur ac exprimuntur: mox vinum
 faccis ad id accommodatis percolatur, & in vas-
 culis reponitur quousque fex residat, deinde cla-
 rum custoditur affuso desuper oleo ne corrup-
 tatur, vel aceſcat. Sunt qui absque oleo illud in
 cadis afferuēt, sed per ætatem facile aceſcit. Modi *Oleum ab*
 alij sunt requirendi à consultissimis agriculturæ acore vinā
 & medicinæ professoribus, uam, vt dixit Poëta, tuetur.
Non omnia possumus omnes. Illud interim nō diffi-
 mulabo quod apud Hieronymum Cardanum
 legi: nimirum corticem punici mali ferrum
 in chalybem mutare: sed modum subticuit.

Arborum Citriæ, Aurantiæ, & Limoniæ, eā-
 rundemque pomi, cura, auxilia, &
 secreta. CAP. XV.

Citria arbor, quia apud Medos & in Perſi-
 de nata ac educata fuit, idcirco & Medica
 & Perſica Theophrasto, & Assyria Plinio voca-
 ri solet. Hanc gentes plurimæ ob remedij præstan-
 tiam, frustra olim sudarunt ad se transferre ficti-
 libus in vasis, dato per cauernulas radicibus spi-
 ramento. Plinii æuo in Italia non vigeat: pri-
 musque Neapolitanus Palladius cultu & dilige-
 tia è Medis in Latium tranſtulisse ac propagauit
 se dicitur. Quem solers imitata posteritas, meri-
 lit.

Arbor citri
 cur Medica
 & Perſica di-
 catur.

Palladius ar-
 borem citri
 primus in La-
 tium tranſtul-
 sit.

N diona-

Quo solo &
cœlo gaude
at malus ci-
trius.

Pulchra ar-
boris citri
descriptio.

Cucurbitas
citriam ser-
uare ac iuu-
re.

Arbor citria
frigoris im-
patiens.

dionali Gallia & Hispania ceu per manus tandē
communicauit. Amat terram rarioris nature quē
admodum idem scribit Palladius: adhuc cœlum
calidum & humorem continuum.

*Ipsa ingens arbor (inquit Virgilius) faciēque simil-
lima lauro:*

Et si non alium latē iactaret odorem,

Laurus erat: folia haud ullis labentia ventis:

Flos apprima tenax.

Et Iouianus Pontanus,

Ipsa quidam lauro foliisque, & cortice, & ipso

Stipite tum similis, tum frondescēte iuuenta:

At cono inferior, ramisque valentibus impar:

Nam florum longē candore, & odoribus ant ēit.

Hæc arborum omnium sola ab austro opem sen-
tit, & ab aquilone læditur, autore Florentino in
suis de agricultura Græcis Rudimentis. Si quis in
regione frigida illam nutrire & cicurare uolet, lo-
co ad meridianam partem conuerso debet dispo-
nere, & hybernis mensibus stramine, aut tegeti-
bus operire, & maximè cucurbitarum fermen-
tis: nam sympathia quadam illam à frigore illæ-
sam seruare dicuntur, vt idem scripsit Florenti-
nus. Hinc factum videas, vt multi non ineptè
prope citriam cucurbitas vbique serant, nam ab
his iuuari creditur. Vbi æstas refulserit, nuda ar-
bor aeri tuto est reddenda ac exponenda. Gaudet
assidua fossione, ex qua maiora proueniunt po-
ma. Stirps ea suapte natura tenerior, si paucam
glaciem experiatur, syderata contabescit. Qua-
re diuites in concameratis fornicibus ad Solem
spectantibus, illam prope parietes collocant, co-
pioseque humore rigant. Dum æstas aduentarit,
aper-

apertis fornicibus, vt dictum est, Sole illustrari
finunt, & eius tepore vitalique spiraculo foueri
ac recreari. Appetente rursus hyeme sub for-
nices reducunt. Seritur semine, talea, ramulo, *Quomodo*
& claua, vt in suis Georgicis græcis tradit Ana- semine ferent
tolius. Si semine vel granis ferere satagis, hunc da sit arbor
in modum de Palladij consilio incedere tibi lice- citri.

bit. Imprimis terram ad duos pedes fodies, ci-
neremque miscebis ac in breues areas digeres, vt
vtrinque per canales aqua discurrat. In dictis
areis palmarem scrobiculum manibus aperies,
& tria grana verso deorsum cacumine, iuncta
constituas, ac obruta quotidiano imbre resper- *Quomodo*
ges, vt rigatione animata melius adoleſcant. A- acres medul-
creis medullas in dulcis mutabunt, si per tridu- las mutet in
um mulla maceraueris, citiusque procedent, si dulces citri
aquæ repentis beneficio vtaris, vel ouillo lacte,
quod præstat. Seruntur etiam scitilibus, dato
radicibus spiramento per cauernas. Natis ger-
minibus proxima herba semper runcanda est,
& planta trima transferenda. Quæ plurimum
iuuari creditur circumſita cucurbitæ flagellis:
nam naturali & occulta quadam vi, illam, vt
diximus, à frigorū iniuria vindicant. Ex Remedium
quo combustæ cucurbitarum vites, citri radici arboris quæ
bus vtilissimum præbent cinerem. Si arborem à suo degra-
uatur fructu
uatur fructu
increſcens fructus degrauat, poma multa detra-
here conueniet, ita enim alenda, vegetiore pro-
ficient incremento. Calidis locis partum nun-
quam alternat, sed perpetua fertilitate pomifi. Mira arbo-
cat, alijs pubescentibus, alijs adultis, alijs matu- ris citri pomi
ritate caducis. Vnde sic gradatim illius succe- ficatio & fœ-
dunt poma, vt maturis se substituât acerba, acer- cunditas.
borumque ætatem florentia conſequantur: orbẽ

N 2

quen-

Pulchra de-
scriptio & pi-
ctura citri
pomi.

Summè no,
tâda & aduer-
tenda quia
pulchra.

Quomodo
citrium po-
mû nascatur
effigiatum.

Quomodo
rubra fiant
citria, & me-
dium illorû
dulce.

quendam continuâ fœcunditatis sibi ministran-
te natura, quæ hâc fœturam non interpellat, sicuti
præclare adnotauit Plinius. Soli flores qui ve-
lut eiectam in medio colum gerunt, fœcundi cre-
duntur: qui verò ea carent, sterileſcunt, infertileſque
labuntur. Porro, hîc mihi diſſimulandum
non eſt, quòd hæc arbor alijs annecti recuſat. Cu-
ius pomum citrium vulgò nuncupatum, effigie
rugis caperata, oblonga, & interdû rotûda, aureo
colore ſuppallido illuſtratur, comite gratiſſimo
odore, & acidulo ſapore. Non mandebatur The-
ophræſti ætate, ſed ne Plutarchi quidem auorum
memoria, vt Athenæus ſcriptum reliquit. Par-
thorum proceres huius grana duntaxat incoque-
re ſolebant eſculentis, cômendandi halitus grati-
tia. Quod plerique ad folia detorquent non mi-
nus odorata quàm pomum ipſum. idcirco veſti-
bus vtrunque peraptè interſeri ſolet, vt eas ſuaui
odore perfundat, & ab offenſis vindicet: vnde
Homerus & Neuius veſtes citroſas cognomina-
runt. Si pubeſcens pomum, fictili vel vitro clau-
datur, per incrementa non ſolùm formam vaſis
contrahet, ſed tanta magnitudine, quanta fuerit
vaſ, extuberabit. Quod ſi effigiatum fuerit, for-
mæ & imaginis ſpeciem incluſum pomum præ-
ſe feret: ſed vaſi oportet perſpirationem relin-
quere, vt antea monuimus, hoc eſt, foraminula
addere, quibus aërem admittat, ex Florentini cõ-
ſilio. Eſt alia via & ratio effigiandi pomi à nobis
ſuperiùs tradita, quando malorum hiſtoriam
percurrebamus. Ceterùm, ſi rubra citri poma vo-
les efficere, furculum moro inferito, & rubrû po-
mum dabit. Medium pomi dulce fiet, vt tradit
Palladius, ſi truncus obliquo foramine ab imo
tere-

terebretur, vt altera parte nō exeat: sic humor effluere permittetur donec poma formentur: mox Aliud vt ci-
foramen luto replendum erit. Idem fieri affirmāt tria fiant
fi semina priusquā ponantur, ouillo lacte, aut dulcia.
mellita vel saccharata aqua maduerint, aut in re-
cēti ficu dies aliquot sepulta fuerint, aut in aqua
decoctionis ficuum quadragesimalium emadue-
rint. Sed pulchrum erit his de rebus audire Ioui-
anum Pōtanum, de Citriorum & Limoniorum
mutando sapore hunc in modum scribentem:

*Quò non ars penetrat? palmes cadatur, & ipse
Crassior: in palmūque cauetur, & vndique labris
In gyrum ductis, nec pollice crassius, illuc
Infer mella liquata, & grandi contege saxo,
Quod Solem auertat: postquam arida suxerit arbor
Inclusum humorem, & sitiens noua pocula gliscit.
Mella cauo immersans flauentibus imbue riuis.
Vel vacuam solers thymbreo nectare cellam
Distende, ac lactices humano è corpore fusos
Mollibus irrota radicibus: interea ne
Neglige frondosum toto de stypite germen
Vellere: non deerit felix fortuna labori.*

Ingeniosa,
pulchra &
notatu di-
gna.

Haecenus Iouianus Pontanus, poëta, orator, &
philosophus ad vnguem factus. Qui citriorum
historiam in suis Hesperidum hortis omnibus
partibus docto ac eleganti carmine absolutam
reddidit. Hunc si videbitur, leges & consules. Ve-
nio ad citriorum condituram & repositionem
ab antiquis acceptam. Itaque si aptè voles citria
colligere & optimè seruare, nocte cum suis folia-
tis ramulis, latente Luna carpere debes, & secre-
ta disponere: auctor G. Martialis. Sorion inter
Græcos geop. celebris, promittit citria nullo mo-
do

Iouiani Pon-
tani laus.

Quomodo
optimè colli-
genda & ser-
uanda citria.

Modi alij
valde notan-
di.

do putrescere, quæ aceruis hordei aut milij obru-
ta fuerint. Alij singula singulis fistilibus claudunt
& opaco loco ordinata custodiunt. Plerique in
minutis straminibus seruant: vel paleis, aut sco-
beligna. Idem Sotio iubet pomum citrij suba-
cto gypso studiosè lini, vt toto anni curriculo
inoffensa integritate, & omni vitio illæsum cu-
stodiatur. Sed ne, quæso, obliuiscaris, quod cali-
do pani si superponantur citria putrilaginem ce-
lerius concipient, & in corruptionem prompti-
us agentur.

Hæc de citrijs : de Aurantijs nunc paucis di-
cendum : quorum arbor citriæ plantam magni-
tudine æquat, & folijs ab ea parum, aut nihil re-
fragatur.

AURANTIA poma cum auri colore pellu-
ceant, ab auro nomen merito accepisse mihi vidè-
tur, ex quo aurea mala dici possunt. Quæ ex viri-
di in luteum languescunt, citreola & citrula no-
minant. Quæ verò ouata specie turbinantur, si lu-
teo nitent colore, citrangula, & priuatim citrea
appellant. Si herbaceo colore virent, limonia di-
cunt. Si prægrandia sunt melonum modo & orbi-
culata, ouatæque facie turgent, ponceria & citro-
mala vocitant. Quæ omnia specierum vernacula
nomina, à citrio deflexa videntur. Cum quo cõ-
munia ferè omnia habere creduntur, tam auxilia
quam secreta. Quæ res me mouet vt de illis in præ-
sentiarum nihil amplius scribam. Transeo itaque
ad Limonia: quorū cura, cultus & auxilia cum ci-
trij conueniunt. Sūntque in triplici differentia.

Citreolā, ci-
trāgula, li-
monia, pon-
ceria, & ci-
tromala.

LIMONIA.

Tres limoni-
orū differē-
tiæ.

-altera fetu
Exiguo, succos gustu meditantur acerbos:

Alte-

*Alter a sum fructu maiore, & rorida succo
Vberiore, sed oblonga tamen vtraque ductu:*

Tertia prae grandis turgent ouata volemo,

*Ac citri referunt sinuosa ab imagine formam,
Sed gustu ingrato, quæ mque ora offensa recusent.*

*Est idem cunctis cultis que, & cura, & iniquum
Cælum indignantur, frigusque, æstusque recusant.*

Qui plura volet, consulat librum secundū Horti
Hesperidum Iouiani Pontani: illic reperiet quo
sibi abunde satisfactum dicat. Hic finem etiam fa-
cturus, nisi mihi in mentem opportunè venisset,
quod succo limoniorum bis aut ter colato, si in-
tegras margaritas lauabis & immerges, Solique
expones, in quinque aut sex diebus ita colliqua-
bis, vt mellis consistentiam referant. Ex ea mate-
ria poteris formare quicquid tibi visum fuerit,
& paucis diebus diues fieri. Autor Hieron. Carda-
nus: cui ingenteis debentur gratiæ, si vera sunt
quæ tradit. Hic non omitam quod apud Leuinū
Lemnium medicum doctiss. scriptum & adnota-
tum legi: nimirum limonijs tam acidum succum
in esse, & vsque adeo exedentis naturæ vt si ei per
horas aliquot aureum numisma inferas, acciso
imminutoque pondere illud eximi deprehendes
nam penetrabile frigus adurit. Quanquam alia
subest causa, quæ, vt alijs describendis suis detur
locus, hic nobis non temerè relinquetur.

Notanda de
succo limo-
niorū n. arga-
rias colli-
quente.

Succū limo-
niorū auro
suum pon-
tus eyimere

Arboris Fici ac eius pomi cura, auxilia, &
secreta. Cap. XVI.

Ficum Columella tradit aprica loca, calculo-
sa, glareosa, & interdū saxosa maximè ama-
re. Quo in situ celeriter conualescit, modò scro-
ci quadret.

Quibus locis
gaudeat ficus
& quæ terra

N 4 bes

bes amplios & idoneos feceris, & altos, vt vulg
Palladius. Qui genus terræ durum, gracile ac sic-

Vtra præstā. cum, ei etiam quadrare scribit, pro vtili pomor-
tior fiscus, in rum sapore. Quæ in montanis & frigidis locis
mōtanis nal- nascitur, quia minus lactis habet, ad ficcita-
pens, an pla- tem durare non potest: quare vsus illi in viridi
nis.

Ficum non ventis distrumpitur. Quare ab his summè est tu-
ferre glaciē, anda, quemadmodum in suis Georgicis admo-
venos, nec net Didymus. Qui multitudinem aque, & crebrā
aquis. rigationem, pomorum arboris huius naturalem
pulchritudinem corrumpere, ijsque putrilaginē
conciliare tradit. Nec omittit arborem hanc se-
mine provenire posse, si quis maceratas ficos re-
sti obducatur, & cum eadem obrutas frequenti
imbre irroret: fic enim complures emergent ar-
busculæ, quas oportebit transferre in scobes. Si
quis viuiradicem pangat, scillæ bulbos interij-
ciat, aut muria madefactam collocet. Præsta-
bilius tamen fuerit, siue plantulam, siue ramu-
los seras, bubulo fimo madefacere. Sunt qui
calcem viuam cum planta adobruant, vt idem
prodit Didymus, arbitantes sic satam suo do-
mino nequaquam decoquere. Alij rubricam ab
laqueatis radicibus adiiciunt, alij verò cine-
rem. Iuxta scillam sata Plinio lætior euadit:
imò verò ocyus augetur, minúsque vermibus
infestatur: quæ senescens fertilior esse solet,
quàm adolescens: excitato puluere non solùm
virescit, sed etiam increfcit ac proficit: ad quem
vsum ficos solent suffodere coloni, cum puluere
opus fuerit. Non defunt qui radices amputandas
con-

Quomodo
semine pro-
ueniat ficus.

Ficus sene-
scens fertili-
or quàm ado-
lescens.

contendât, & cinere obstruendas, caudice passim
 vulnerato: copiosiores fructum inde sperantes.
 Recidenda sunt in ea arbore, quæ aut putria aut
 malè nata reperientur: alioquin locis humectis
 pomum dabit saporis obtusi: circuncisis contra
 hoc radicibus, aliquâus cinis debet apponi. Hec
 ex fructiferis vna est quæ nunquâ floret, ac breui
 tempore in ficeto viuit. Cui caprificus permisce-
 tur, ne ante maturitatem fructus amittat ac ver-
 mes creet, quibus alioquin summè est obnoxia: ^{ficus sola}
 adhæc, vt non sit necesse per singulas arbores si- ^{ex fructife-}
 culneas, caprifici poma in remedium suspendere. ^{ris nūquam}
 Si hoc desit, abrotoni virga, vt docet Palladius, ^{floret, vermi-}
 suspenditur: aut callum quod in vlnis folijs in- ^{bus summè}
 uenitur. Si id rursum non fuerit in manu, arietis ^{obnoxia.}
 cornua circa radices obruentur. Vel trūcus ipsius
 arboris, qua parte turget, scarificabitur, vt possit
 humor effluere. Si vermibus laborauerit, ramū ^{Remedium}
 terebinthi, vel lentisci taleam cum plātis fici, ca- ^{aduersus}
 cumine inuerso ponemus. Perdentur verò calce ^{vermes.}
 viua radicibus inspersa, vel in cauas trūci parteis
 missa. Sunt qui æreis vncinis illos tollant. Alij a-
 murcam, alij veterem vrinā ablaqueatis radici-
 bus miscent: adhæc bitumen & oleum. Si voles
 vt ficus sua poma serò proferat, hoc est, si matu-
 ram ficum cupis serotinā facere, secretum id do-
 centem Columellam ausculta. Cū grossuli, in- ^{Vt ficus se-}
 quit, minuti erunt, id est, cū fabæ magnitudo ^{rotina ferat}
 illis fuerit (vt interpretatur Palladius) ex arbore ^{poma.}
 decutito: hoc faciens coges vt alterum fructum
 edat iterum, cuius maturitatē in hyemem seram
 differet. Summè prodest simul atque folia agere ^{Vt fructum}
 cœperit, rubricam amurca diluere, & cum sterco ^{vberiores}
 re humano ad radices profundere: nā res ea vbe. ferat ficus,

Quomodo
ficus fructū
nō abijciet.

Vt ficus sui
fœtus sit te-
nax.

Vt sylvestris
ficus māsue-
scat et scabie
liberetur.

Nemolestæ
sint formicæ.

Quomodo
fiant præco-
ces ficus.

riorem fructum, & pomi factum speciosius ac plenius efficit. Prodest insuper cum frondere incœperit, acutissimo ferramento summa cacumina nonnunquam amputare: sic enim firmior fit arbor ac feracior. Democritus in suis Georgicis asserit, ficum pomorum iacturam non facere, si caudex mororum succo fuerit illitus. Adhæc fructum non abijcere ægrotantis modo, si radices sale ac marina alga, aut fuco marino, vt legit Ruellius obducantur. Vel si quadrantibus Lunæ caudices rubrica oblinantur: aut caprifici grossuli, vel intorta ex his ferta arbori suspendantur. Addit ille idem Democritus, quod si Pleiadum emerfu quis in excavatū scrobent pares aquæ & amuræ portiones mistas, circa truncum infundat, arbor sui fœtus tenax, pomum nequam abijciet. Ad quam rem Palladius cancrum fluuialem cum rutæ ramo eidem arbori suspendit, aut fascem lupinorum: præcepitque terebratæ arbori nonnunquam cuneum defigendum, vel securi corium illius sæpè profcindendum. Si sylvestrem mansuefacere volueris, amputatos ramos vino & oleo per septem dies irriga, & optato potieris, quemadmodum scripsit Africanus. Si scabie laborauerit, curabis ex Leontij præscripto, scilla iuxta radices plantata: aut rubrica aqua diluta, & circa truncum affusa. Si arbori nemolestæ fuerint formicæ, rubricâ butyro & pice liquida mistam circa truncum induci iubet Palladius. Sunt qui pro amuleto coracinum picem arbori suspendant: de quo & auxilijs alijs, libro primo abundè scripsimus, ad quem si videbitur recurrens. Democritus promittit ficus præcoces, si columbinum simū, piper item ac oleum radi-

ractibus indideris. Idem etiam continget de
 Palladij consilio, si succo longioris cepæ cum o-
 leo & pipere misto, poma inunxeris, quādo gros-
 si rubere incipiunt. Ceterum ut fructum varium
 ficus exhibeat, ita ut pomum altera parte nigre-
 scat, altera verò candicer, sic coitum eum ag-
 gredieris. Duorum ficorum diuersorum semi-
 na siue grana lintheolo deligata, fere; & cum res
 postulauerit arbusculam transfer adultam. Si
 ficus inscriptas vel figuratas tibi comparare vo-
 les, ficulneum oculum ea quam cupies figura in-
 scribito, & poma hac specie insignita habebis,
 si non mentiuntur Democriti græca Georgica.
 In quibus etiam tradit, quod si quis fici esu alui
 deiectionem moliri cupiat, veratrum nigrum
 cum lactuca marina seu tithymalo tritum, ra-
 dicibus arboris eius quæ deponetur, debet in-
 ferere; hinc quæ nascuntur poma ventrem moue-
 bunt. Res eadem fiet, si purgantia alia simplicia,
 ut loquuntur, addideris. Cuius rei experimen-
 tum etiam in aliarum arborum pomis, ut antea
 diximus, tibi facile erit. Illud ex Columella hic
 nequaquam prætereundum duxi, quod decocta
 caprificus & cum cibo alitibus atque gallinaceis
 exhibita, ficorum fastidium illis creat, quorum
 alioquin sunt appetentissimi. Addo quod suc-
 co ficuum satiuarum lac à plerisque cogi so-
 let, syluestrium verò nequaquam. Quod vnum,
 si ad ignem tepefiat, ficique ramulo moueatur, lac cogatur
 idem, testante Africano, præstabitur. Imò verò absq; coa-
 & succo ex vulnerato fici cortice stillate. Si ficus gulo.
 celeriter maturescere voles, ubi ad iustā magni-
 tudinem creuerint acu perforabis, oleoq; illines,
 deinde oliuæ folijs circumteges, ac ligabis, Autor
 Petrus

Ut fructum
 varium exhi-
 beat ficus.

Ut ficus na-
 scantur in-
 scriptæ.

Ut ficus sint
 deiectionæ
 alui.

Ut alites fi-
 cus non at-
 tingant.

Ut ficus ce-
 leriter ma-
 turescant.

Pulchra &
notatu di-
gna.

Tauros fero-
ces à fico ci-
curari.

Carnes ad
ficum suspē-
sas tenere-
scere.

Cur iugula-
tæ aues te-
nerescant in
fico pensiles.

Quomodo
feruentur fi-
cus virides.

Petrus de Albano. Sed nec istud hoc loco mihi est
dissimulandū, quod tam passæ, quàm recentes fi-
cus, panis ac obsonij vicem olim habuerunt, eoq;
cibo prisci athletæ vires aluerunt priusquam Py-
thagoras exercitator eos ad carnes transulisset.
Sane inueteratis etiam casei loco vesci excogita-
tum est, Plinio autore. Hic duo prodigiosa natu-
ræ miracula mihi in mētem veniunt. Vnum tau-
ros quamlibet indomitos & feroces, fico alliga-
tos cicurari, & immobiles conuiescere. Quod
& caprifico illorum collis circumdata, Plinius
ascripisse mihi videtur. Alterum, victimas, caso-
rumque animalium carnes perquam celeriter te-
nerescere & fragiles effici quæ in fico penende-
runt. Postremi rationem in Symposiis Plutar-
chus petiuit. Cū inter obsonia Aristionis, in-
quit, coquus immolatum Herculi gallinaceum
gallum recentem, tenerum ac penē friabilem ob-
tulisset: tam citam teneritudinem fico referebat
Aristion, contendens iugulatas aues etiam præ-
duras teneritatem contrahere, quæ pensiles fico
adhæserunt. Causam adfert, quod auram, hali-
fico pensiles, tumque vehementem ac digerentem expiret fi-
cus, quo carnes deficcantur & concoquuntur.
Idem etiam continget, vt id obiter admoneam, si
tritici aceruo obruantur, aut penitus demergan-
tur. Hæc de parente arbore satis: venio ad sobo-
lem, & eius custodiam. Ficus feruari possunt vi-
rides, vt scribit Africanus, et cōfirmat Palladius,
si in melle ita disponantur, vt neque se inuicem,
neq; vas contingant, quod operculo diligenter
tegi debet. Idem continget si singulæ intra viri-
dem cucurbitam claudantur, loculis vniciue
cauatis, & suspensa in vmbroso loco cucurbita,
vbi

vbi nec ignis, nec fumus inspiret. Verum cum petiolis legi debent, nam sic diutius integre durant. Alij calicem vitreum, aut aliud quodvis perspicuum poculum super ficos leuiter inuertunt, & obducto cera spissamento ita relinquunt, ac immarcescibiles seruant. Scribit ille idem Africanus musteas, ac si in parente essent, hunc in modum custodiri. Cum vinaria dolia operculantur, in nouum fictile non rotundum, sed potius ex arbitrio quadratum, fundoque sultum, recentes ficus minus maturas, cum suis pediculis lectas, immitte: & ita secerne, vt spatium intercedat, vbi diligenter fictile illud clauseris, in dolio vini pleno, ad vnguem operto, natare permitte: nisi acore contraxerit, tali habitu ficus mansisse comperies, quali constabant dum iniecta fuerunt. Quod ad aridas attinet, quas Ischadas vocant, Paxamus in Gregorum agricultura exercitatissimus, scribit a putrilagine vindicari posse hunc in modum. Passa ficus, inquit, sine vlla cariosa labis nota integra manebit, si tres liquida pice imbuta ita collocentur, vt vna fictilis fundum obtineat, altera referto ficibus ad medium vase, ibidem resideat, & tertia eodem ad fauces usque completo, superficiem teneat. Durabunt insuper, vt ille idem tradit, si in tegete, qualo, sporta, vel cratibus indite, calfacto furno, post panem exemptum, propendeant, & in noua, ac bene picata fidelia condantur. Sunt qui cum pediculo lectas, seruata mura cum oleo, in Sole rigent: & in vas, luto, vt decet, oblitum, immittant. Alij, cratibus exponunt, toto Sole siccandas, & nocte sub tecta reportant. Modus popularis. Modos alios cum ex Columella, tum Palladio requires. Sed in hac ficuum historia tacendum non

Quomodo
dulces seruetur
ficus ac si essent in
arbore.

Quomodo
arida ficus
a putrilagine
vindicetur.

Varij modi
custodiendarum
ficuum.

**Pulchra hi-
storia & no-
tatu dignif-
sima.**

**Mira de e-
quis & ali-
nis dorso fi-
cos portan-
tibus.**

**Magna pa-
nis efficacia
ad animum
statim refi-
ciendum.**

non est memorabile Catonis ingeniū. Is dum per-
niciā odī Carthaginis flagraret, & nepotū se-
curitatis anxius esset, clamaretque omni Senatu
Carthaginē delendam, attulit quodā die in curiā
prēcōcē ex ea prouincia ficum. Quē vt scribit Pli-
nius Patribus ostendens: Interrogo vos, inquit,
quando hoc pomū demptū pūteris ex arbore? Cū
inter oēs recentem esse constaret. Atqui tertium,
inquit, ante diē scitote decerptū Carthagine, tam
propē ā muris habemus hostem: statimq; sumptū
est Punicum tertiū bellum, quo Carthago deleta
est, & sequente anno raptus Cato. Qui vnus fici
argumento, res mira, tantam vrbeē, & de terra-
rum orbe vnā per 120. annos Romanā gloriā
æmulam, funditus euertendam suāsit, & tandem
impetrauit. De ficu hæc satis sint. Sed ō me obli-
uiosum: priusquā hinc abeam, illud silētio ne-
quaquam inuoluam, quod Plutarchus tacitum
noluit. Quid illud, inquit? equos et asinos linqui
animo, qui ficos dorsuarij comportarint: sed ma-
iore miraculo dignū est remedium, quo & ipsis,
& hominibus quoq; succurritur. Exanimata fe-
rē iumenta, extinctosq; penē deliquio virium ho-
mines, obiectus panis reuocat: namque si pauxil-
lum huius vorauerint, protinus cibo sese recol-
ligentes roborantur, & pristinū iter prosequun-
tur. Nec secus in hominibus euenisse, idem pro-
didit Plutarchus. Brutum, inquit, per altas ni-
uis in Apolloniam proficiscentem cū animus
defecisset, panis ab hostemuros vr̄bis defenden-
te proiectus, ex tēpore recreauit. Potitus tandē
rerum Brutus, de hoste bene meritus est. Sed hæc
nihil ad ficum, cuius præsidia, cultum, & secreta
duntaxat hīc persequimur.

Oleæ

Oleæ satiuæ, ac eius baccarum, cura, auxilia,
& secreta. CAP. XVII.

FLorentinus Græcæ agriculturæ professor
consultissimus, de plantatione et cura Olea-
rum in suis Georgicis differens, scribit oportere
eum qui rei rusticæ studio tenetur, plurimū pro-
videntiæ ac diligentiæ circa oleā adhibere. Vel ob
id quod magnos habeat redditus & certos, ho-
minemq; citò ac faciliè ditare possit: sicuti de hi-
storia Pliniani Democriti, vel Aristotelici Thale-
tis cōstat, quā tibi & fusè & plenè exponemus in
nostro sterilitatis & vbertatis Opusculo. Sed ò
dolor nobis non tā licet esse beatis, vt oleā arbo-
rem verè diuinā, septētrionalibus hortis & agris
nostris aliarū more videamus, colamus, & ex ea
fructus vberes ac dītes percipiamus: inscrutabili
Dei opt. max. consilio, qui omnibus omnia non
dat, sed quod bonum atque vtile nouit. Neque
tamen ob id laborem detrectabo, vt quæ de illa,
& eius baccis, necnon oleo scitu digna legi, vel
audiui, cādide & ingenuè, vt omnia, in medium
proferam. Venio itaque à verbis (quod dicunt)
ad rem. Olea, quam Gallicum vulgus oliuerum
nuncupat, ficcis collibus & argillofis maximè
gaudet, feruidūmque & squalidum cœli statum
libenter amplectitur. In humidis campis & pin-
guibus frondes quidem lætas, sed plerunque ste-
riles profert, rubricosum solū prorsus repudiās,
quod suo æstu stirpes eius exurat. Sed longè ma-
gis salebrosū ac scaturiginosū odit, in quo
semper vligo consistit: ibi enim strigosas & mi-
nimè altiles baccas, facilièque marcescentes, pro-
creat. Itaq; arduis locis & accliuibus summè ob-
lectari

Plurimū di-
ligentiæ cir-
ca oleā ad-
hibendum.

Oleam se-
ptentriona-
libus hortis
& agris desi-
derari.

Quibus lo-
cis & quo
cœlo gau-
deat olea.

Quodnā so-
lū repudiet
olea.

lectari solet: quod propitium illic nacta vêtum,
 Vbi genero- suæ nihil expiret saluæ. In his enim Sxcellēs So-
 lis æstus, ventorum afflatu mitescit, quare ibi o-
 liueta generosam suis oliuantibus oleam, ac præ-
 stantissimum præbent oleum. In planis & cam-
 pestribus, quia non diffilatur, sed aduruntur, cras-
 sius & feculentius oleum exstillant. Nec temerè,
 mea sententia, nam cùm stirpes omnes, tum ma-
 ximè oleæ, aduerso flatu roboratæ, summè vigêt.
 Vel eo argumêto & indicio, quod latiores & vi-
 rentiores his partibus semper offendes, quæ ven-
 tis patent, tristiores verò & languidiores, quæ à
 flatu silent. Recreantur itaque spiritus nouitate,
 modò id spatij intercedat, quo liberè peruagetur
 aura. Autores sunt horum omnium post Pœnos
 & Græcos rerum agri scriptores, agriculturæ no-
 stræ, Latinæ inquam, parentes & doctores exi-
 mij, M. Cato, Varro, Columella, Plinius, Palla-
 dius, & recentiores alij pleriq;. Apud quos etiam
 lego oleam fici societate imprimis gaudere, vnde
 iuxta illam feri præcipiunt, non ampliore inter-
 uallo, quàm vt contingi largè possit, ramo oleæ
 maximè sequaci atque obedituro. Huius stolo-
 nes qui feminio destinabuntur, caudicibus adna-
 ti legi nō debent, sed decerpti ramis furculi lon-
 gitudine cubitali, dandæque est opera, vt stylus
 parte ima bubulo fimo cū cinere illinatur, & se-
 ctiōe cortex nō violeatur nec collidatur, scrobisq;
 finu concamerato excauetur, vt imbrium fit ca-
 pax. Non defunt qui sectas ab imis radicibus so-
 boles deponant, postea cū prehensisse vident,
 vt mutationi locus esse possit, transferunt. Sed
 maximum fuerit beneficium vt incremêto pro-
 ficiant, ante quàm transferantur, & rubrica par-
 tes

Oleas recre-
 ari auræ &
 spiritus no-
 uitate.

Oleas fici so-
 cietate gau-
 dere.

Quomodo
 serēda olea.

Pulchra &
 notatu di-
 gna p trans-
 ferēda olea.

tes cæli notentur, vt tradit Columella, quibus obuersę stant, vt simili ratione ponatur, ac transplantentur, eosdẽque ventos excipiant, ac similes parteis intueantur. Scrobes ante sationem fodiendi sũnt, vt Sole, ventis, & imbris, terra fragilior reddatur, ac stirpes vltro citroq; radices liberẽ agant, quæ ingi rigatu gaudet: nam ita celeriorẽ edunt germinatum, faciliusq; transportantur. Ceterũ, locus quem oleis destinaueris, Preparatio diligenter runcandus est, omniq; alterius generis frutice extirpandus, adhuc maceris aut sepi-
bus viuus cingendus, vt Dydimus Græcus in suis de stercore admonet georgicis, ne pecori facilis pateat aditus. Fimi aggere impensẽ latatur olea, vt scripsit Sotion, sed locis vlginosis parcius debet iniici, alijs largius, quod fimo saturata lætius frondent ac fecundantur. Ceterũ, opportunẽ refecare
Quomodo licebit quæ marcida & sicca erunt, vt liberalius purganda & diffentur reliqua: adhuc ramulos detrahare qui curada olea. inuicem incumbunt, inflexosq; & recuruos amputare, præsertim cũ in nimiam longitudinem exeunt, & in deformem proceritatem luxuriant. Nam inter omnes rei rusticę prudentes conuenit, Quanta de-
incommoda ac ineptã esse longitudinem olearũ, beat esse o-
quæ denos cubitos excedit. Adde quod incrementum noxis omnibus patere solet: frangũtur enim gitudo.
rami ventorũ impetu, et flores aut fructus succussu, intẽpestiuẽ procidunt. Ideo multi ramos terrã
versus retrahunt, vt arborem in solũ procumbere cogant. Sed ante omnia meminisse oportet, quod
cõpluribus interpositis annis oliuetum putandũ
est: cõuenitq; veteris prouerbij meminisse, Eum qui arat oliuetum rogare fructus: qui stercoreat, exorare: qui cedit, cogere. Itaque octauo anno id
fecisse

O

fecisse

fecisse satis erit, ne fructuarij rami subinde ampu-
tentur. Verum stolones adnatiq; caudicibus ne-
potes adhuc molles & teneri, quotannis eximedi
erunt, ne his onustus caudex fatigetur. Porro, sum-
me curandum admoneo, ne cum estibus hiabit ter-
ra, Sol per rimulas ad radices olearum penetret.
Quas, ubi oliuatio suos reddiderint fructus, col-
lucandas suadet Africanus Græcus. Nam submotis
petulantibus ramis, minus decoquent domino,
maioresq; frugæ ac liberaliorē nouelli rami im-
pertiet, ut nunc nuper dictum fuit: est enim nepotum
procreatione & stirpe felix olea, ductos viuēs
annos, ut tradit Theophrastus. Cui Plinius hunc
in modum subscribit: Firmissimæ ad viuendum sunt
oleæ, ut quas durare annis 200. inter autores con-
ueniat. Hinc Argis olea, inquit, nunc etiā durare
dicitur, ad quā Argus Io alligauerat in vaccā mu-
tatam; adhuc, illa quoq; Athenis, quam in certa-
mine Minerva edidit. Sed hæc quia poetica olent
vanitatem missa facimus, qui oleæ synceram narra-
tionem prosequimur, monemusq; vnā omnium esse,
quæ in opere solet regerminare. Nam oleaginea
eius materies tam rudis, quam elaborata, si humorem
nacta fuerit, aut locum adeptam humectum, germen ci-
tare consuevit. Cuius rei testem producam Plinium,
qui & cardine valua oleaceum, & poculum limo im-
mersum regerinasse tradit, subditq; à tinea nus-
quam rodī, nec à teredine terebrari. Ex quo factum
puto, ut prisci ex olearum radicibus minorum deorum
simulachra insculpi voluerint. Caterum, ne quid in
hac historia sciens omittam, quod vel legerim, vel
obseruauerim, vel audiuerim, non tacebo, quod stur-
ni oleis maxime solent esse infesti. Quia turmatim
volantes, illarum baccas cumulatim deiciunt.

per-

Radices o-
learum à So-
le defenden-
da, & petu-
lantes rami
submouendi.
Oleam an-
nos ducent-
os viuere.

Oleam in o-
pere reger-
minare, &
tinea in ac-
tedinibus
non subijci.

Sturni oleis
summe infe-
sti, & quam
obrem.

perdūt ac diripiunt. Quare ab oliuetis longē sunt
 arcendi, ne oliuis negotium faciāt, quarum sunt
 appetētissimi ob nucleum, q̄ in illis suauissimus Nature sum-
 est. Quod prouida natura prauidens, muro for- ma sagacitas
 tissimo illum circumuallauit, adhēc carne & cu- circa nucle-
 te pramuniuit, nec id in alijs fructibus etiam ne- os fructuum.
 glexit, quorum nucleus ueluti anima quādā est,
 propagationis mater & formatrix. Sed hęc alte- Oliuæ apud
 rius sunt instituti. Oliuā in profanis vsibus pol- priscos mira
 luere olim nefas erat: imò ne propiciandis quidē dignitas &
 numinibus ex ea altaria accendebantur. Illa est maiestas.
 quæ equitum turmas coronauit, & minoribus
 triumphis ouantes illustrauit. Cuius rami por-
 tati indicium pacis fuerunt, ex quo olea à poëtis
 pacifera rectē nuncupatur:

Paciferaq̄ manu ramū pratēdit oliua (inquit Maro) Oliua pacis
 Quid illud, quòd Columba ex arca Noë emissā, nuntia.
 oliuæ ramū rediens potius attulit, quàm arboris
 alterius? Num vt significaret Deum optimū ma-
 ximum, tam prodigiosæ illuuiōis autorem, pa-
 catum fuisse ac reconciliatum? Verū hęc quia
 theologica, theologis relinquo, & rusticam meæ
 oliuæ narrationē repeto: quā uiliter ac probē de-
 floruisse dicūt, dū caduci eius flores perforati re-
 periūt. Illa ex arboribus vna est quæ folia post Oleæ folia
 æstiuū Solstitium statim cōuertunt (cuius rei fidē æstiuo Solsti-
 faciet experientia, rerū dubiarū & incertarū ma- tio cōuer-
 gistra certissima) vnde inuersa, illud præterisse
 indicāt. Sed hic tria non minus admiranda quàm
 celebrāda, mihi peropportune in mentē veniūt.
 Vnum, quòd olea quercū valde odit, sicuti post Oleæ et quer-
 Theophrastū diligenter adnotauit Plinius. Nā si cus summa
 quercetum in cōfinio habuerit, non solū illud inimicitia
 nō feret, sed etiā refugiet, seq̄ introrsum abijciet.

in fundum. Quinetiam aiūt excisam quercū suas
radices propinquo oliueto noxias relinquere.
Adhæc oleam eo loco positam vnde quercus ef-
fossa fuit, mori aut tabescere, si vera tradit Co-
lumella: vsque adeò mirabilis est harum arbo-
rum antipathia, & naturalis discordia: cuius cau-
sam natura nos potius mirari, quàm scire voluit.
Alterum, non solum contemplatione, sed admi-
ratione summa dignum, quod à mūdīs pueris &
virginibus olea plātari, coli, ac vindemiari dili-
git: aut ab his qui iureiurando affirmēt, alienum
torum vel cubile nō violasse, licet vxores duxe-
rint: nam ita lætior, fertilior, ac fructuosior eu-
dere creditur, sicuti scripsit Florentinus Græcus
in suis Georgicis. Cui suffragatur Palladius, cau-
sam addens, quod hæc arbor præsidem habeat
castitatem, ob Mineruam eius tutricem & patro-
nam. Tertium in olea mirabile est, quod openi
quandoque fenserunt, & à capitis dolore absque
vllis medicamētis leuati sunt, qui folio eius hoc
nomen (Athena) scripserunt, ipsūque folium
capiti circunligarūt: quemadmodum tradit Zo-
roastes in suis de agricultura Commentariolis.
Quod vnum quia vanam superstitionem redo-
let, tibi æstimandum relinquo: & oleæ meæ cu-
ram ac secreta repeto: cui malè esse creditur, cum
deflorescentem imber comitatur, aut cum circa
Vergilias pluit, quoniam illius coitus tunc esse
solet: & hoc illud est quatrīduū, vt admonet Plī-
nius, oleis ac vitibus decretorium: hic articulus
austrius spurci nubili. Mon omitam quod v-
dini post ficum olea de omnibus arboribus sum-
mè est obnoxia: cui etiam impetigo peculiaris
morbus esse solet, vti scabies fico, & vitibus
fluor.

Oleā à mun-
dis pueris &
virginibus
coli deside-
rare.

Folia oleæ
quomodo ca-
pitis dolores
finiant.

Quæ tempe-
stas oleis in-
festa & ini-
mica.
Oleæ pecu-
liaris mor-
bus impeti-
go & ver-
mes.

fluor. Vermiculis præterea ab erucis non admodum differētibus valde infestatur: qui per flatus austrinos, vt ipes in vitibus, maximè gigni solēt. Morbos alios quibus priuatim pater, prudens omitto, ne dicendis suum præripiam locum. Oleæ flores ab apibus non degustari, nec attingi autor est Plinius: adhæc cicadas umbram oleæ de omnibus arboribus summiè diligere: traditque M. Varro oleam sterilefcere, quam capra primo germinatu depauerit, aut ligna perlustrarit. Ex quo factum arbitror, vt Mineruæ olearum antistiti, caprini generis nihil immolarint prisci, vt tradit idem Varro: licet aliter sentiat Plinius. Diligēter itaque munienda sunt oliueta, ne ab his & reliquo pecore lædantur, sicuti antea adnotatum est. Oleæ fertilitas summa indicatur, vt Florentinus Græcus testatum reliquit, si non in obliquo & à lateribus, sed in summo ramo fructū gestet. si veluti ociosa, aut aliunde præpedita cessauerit, fœcundam reddes, vt scripsit Africanus, si in excavatum & terebratum truncum, duos feracioris & fructuosæ oleæ ramulos ita adegeris, vt tractim penetrent: eosq; manibus prehenso tam fortiter ac validè traxeris, dū strictim adhæreāt, quo facto extantes foramini stilos sic refecabis, vt impacti cuneoli faciem præ se ferant: deinde luto paleato oras terebrati loci, ac hiātem sinum diligenter lines. Hoc veluti initu grauida arbor, vberiorē partū enitetur. Sed meminisse oportet, quòd etiam valentibus & generosis oleis, a murca, ex Columellæ consilio, infundenda est. Nam per hyemem si vermes atque alia suberunt tosa et vtilis animalcula, hoc medicamento necabūtur. Quod ex græca Quintilliorum agricultura, vt plerq;

Diligenter
munieda es-
se oliueta cō
tra capras.

Quomodo
cessans olea
fœcūda fiat.

Methodus
ad vnguem
expressa.

Amurcao-
leis valde
medicamen-

alia, sibi ascripisse mihi videtur Columella: in quibus notatum reperio generosiores ac latiores euadere oleas, fructumque plurimum adferre, si circum ablaqueatas illarum radices, insulsa amurca aquæ remissa affundatur, vtriusque sextarius vnus. Paleas quoque fabaceas sufficiens indidisse, plus minus pro arboris modulo. Vrinæ etiam humanæ quantum fuerit visum instillari poterit, aut argilla bubulo stercore permista, algæ aut marinus fucus. Sed confestim terra circum est exaggeranda dodrantali altitudine: sinu prius in orbem fornicato, vt imbres pluuij retineatur. Qui cum se insinuarint, breuissimis ac frequentissimis fossionibus sunt sollicitandi. Quod auxilium per torrida Caniculæ incædia adhibendum censent. Sed præstabilius esse putant multi, rigatione vti, præsertim si validi squaliores inceserint. Cæterum, quia tam in siccis quam humidis locis oliuariæ arbores musco plerumque onerantur, & adeo infestantur, vt nec fructum, nec lætam frondem producant, ferramento leniter deradetur, vt emergentes oleæ vberius alantur, & scilicet procedant. Soli vitio fructum negare, vel (vt quidam volunt) necare, si perrexerint, docente Columella, sic mederi solemus. Altis gyris arbores ablaqueamus: deinde pro magnitudine cuiusque, calcis quantum licet circundamus, ita vt minima arbor modicum, maxima verò plurimum excipiat. Hoc remedio si nihil fuerit effectum, ad insitionis præsidium confugimus. Sterilem oleam Quintillij agriculturæ peritis, hac ratione fecundam fieri posse tradunt. Caudici ab radice spatiolo cubitali, ea maximè parte qua austrum spectat, terebra foramen vtrinque im-

mito

Notanda pro
olearum ir-
rigatione.

Oleas ab in-
festante mu-
sco liberan-
das.

Remedium
ad oleam qua
foli vitio
nullum pro-
ferri fructu.

Quomodo
sterilis olea
fecunda fiat.

mito digiti maioris amplitudine: quo facto duos frugifera oleæ ramulos ab aultrali parte sublato, crassitie qua foraminis hiatum possit exple- re, strictè in illud conijcito: distractisque vehe- menter cacuminibus, eminentes ac extantes vni- dique particulas scindito, & paleato luto forami- na obducito. Hoc veluti coitu sterilem arborem fecundabis. Quod præceptum cum Africani con- filio paulo antè proposito, planè consentire mi- hi videtur. Porro, quæ nimia foliorum & ramo- rum petulantia syluescunt, & absque vlla fruge luxuriât, Græcis hylomanes nuncupatæ, hoc est, insanæ (quod folia quidem ferât multa, fructum verò paucum, vel nullum) coerceri poterunt ex Quintilliorum obseruatione, & præcepto, si in radice foramen quod terebra excauauit, viri- dem oleastri taleam, aut pini, vel quercus paxil- lum, lapidèmvè immiseris. Quintillijs ea in re suum addit calculum Columella. Solent, inquit, quantumvis lætæ arbores fructum quandoque non adferre, eas terebrari Gallica terebra conue- nit, atq; ita in foramen, oleastri viridem taleam demitti: sic arbor fecundo semine fertilior eua- det. Potest eadem sine ablaqueatione adiuuari a- murca infusa, cū suilla, vel nostra veteri vrina. aliud, & pa- Cuius vtriusque modus seruatur: nam maximæ arbori, ni tantundè aquæ misceatur, vrina abun- dè erit. hætenus Columella de sterili olea fecū- dāda. Quæ si fructum multum præferet, quem ad maturitatem non perducatur, volo dicere, si flo- rem multum induat, & perperā illum exuat, nec flo- rescat, in baccas efformari & adolescere, facile me- deberis si ablaqueata arbore, algæ seu marinæ fu- giat. Corbes duos ad radices obduxeris, si maior fue-

Remedium
pro oleis fo-
lia, & non
fructum fe-
rentibus.

Remedium
eum in rem
aliud, & pa-
ratu facilius.

Quomodo
olea probe
floreſcens,
sed nihili gi-
gnens emen-
detur.

rit olea: si minor, vñ. Quòd si algæ, vel fuci copia negetur, solius amurcæ vñ contentus eris, aqua potabili permistæ: ita vt singulis trūcis iuxta radices congios quatuor affundas, plūs, minūs, pro arborei corporis ratione. Nonnunquam in olea ramus vnus cæteris aliquantò latior esse solet: quem nisi recideris, tota arbor cōtristabitur.

Quomodo
curetur olea
veluti mori-
bunda elan-
guescens.

Solent & radices velut morbo languentes ple-
runque arcescere, arboremque ipsam facie veluti
moribunda, videndam exhibere: quod soboli
vermium interno sinu delitescentium acceptum
ferre licet. Quos multis modis disperdēdos, cūm
hoc libro passim, tum primò fulissimè ostendi-
mus. Si efformatæ olearum baccæ defluant, sum-
mum adhibebitur præsidium, vt in suis Georgi-
cis testatur Democritus, si faba quæ vermiculū,
aut pediculum cōtinet, obstructa cera foramine,
in gleba radicibus hærente condatur, & ita ob-
ruatur. Hic silentio nequaquam inuoluendum
arbitror, quod de vite & olea Africanus Græcus
Florentini testimonio fretus, in suorum Geor-
gicōn libris, memoriæ posteritatis mandauit: Si
olea, inquit, viti inferatur, nō vuas modò, sed &
oliuas quoque proferet: cui perticæ subijciundæ
sunt, vt brachiorum onus fulciāt. Fit autem hoc
artificio. Prope terram vitem terebramus, & fœ-
cundæ olæ ramulum foramini imponimus: vt
à vite dulcedinem, & ab humo vernaculum nu-
trimētum sugat & alliciat. Vbi adoleuerit: & fru-
ctum ferre nondū assueuerit, si viticulæ eius sar-
menta fructuaria trāsferantur, misturam proge-
nitorum seruabunt, fructumque producent, qui
à promiscua parentum condicione nomen ado-
ptabit dicetūque Græcè ελαοστάφυλος, Latine
verè

Quomodo
viti infera-
tur olea, &
qualis inde
fructus e-
mergat.

artificio. Prope terram vitem terebramus, & fœ-
cundæ olæ ramulum foramini imponimus: vt
à vite dulcedinem, & ab humo vernaculum nu-
trimētum sugat & alliciat. Vbi adoleuerit: & fru-
ctum ferre nondū assueuerit, si viticulæ eius sar-
menta fructuaria trāsferantur, misturam proge-
nitorum seruabunt, fructumque producent, qui
à promiscua parentum condicione nomen ado-
ptabit dicetūque Græcè ελαοστάφυλος, Latine
verè

verò vuolea, aut olevua. De arbore, eiusque cura
 auxilijs & secretis hætenus. Cuius fructus, quem
 baccam vbiq; cum priscis nūcupauimus, oliua Quomodo
 vulgo dici solet, carne constans & nucleo. Quam olearū bac-
 (immatūrā præsertim) pleriq; virentibus pru- cæ conditæ
 nis albis aqua salsa cōditis, dissimulare ac menti- simulari pos-
 ri solent. Quæ impostura me, & alios multos, in sint.

celebri conuiuio hyemali, quādoque cepit ac de-
 lusit. Oliuarum baccæ muria exceptæ, Græcis Oleæ halma-
 halmades nūcupantur: quæ verò oleo suo pu- des & colym-
 ræ, & sine accersita commendatione innatant, ac bades,

velut vrinabundæ fluitant, colymbades nuncu-
 pantur. Quod ad oleum attinet ex his conficien-
 dum, hîc à me pauca admodū expectabis: ne dic-
 car instituti mei fines transiisse. Itaque monuiſ-
 se satis erit, tempus legendæ & vindemiandæ oleæ
 accommodum esse, quando maior pars dimidijs
 fructus nigrescere apparuerit: quæadmodum in
 suis Georgicis adnotauit Paxamus. Quæ res, si mi-
 nus cœlū aspirauerit, nō semper erit expectanda.

Vnde olearum vindemia quandoq; præuenienda
 est, ne à gelicidijs & frigoribus intercipiatur. Cæ-
 terum, sereno die, & minime pluuiis, ab oliuanti-
 bus aggredi debet: nec licet vel minutis imbrium
 guttulis labentibus ramos oliuarios mouere, aut
 decutere, donec humiditas omnis exhausta sit.

Non desunt qui manibus sensim ac leniter ramos
 quatiant, vt ex ijs fructus excutiant. Sed diligen- Summè no-
 ter cauendum erit ne virga oliuaria bacce deiscia tandum &
 tur, aut contingantur: nam hinc arbor minùs fœ aduertedū.
 cunda in posterū euadet: si vera sunt quæ scripsit
 Paxamus, inter Græcos geponicos non postre-
 mus. Qui etiam admonet tantum oliuæ legēdum
 esse, quantū nocte veniente possis exprimere: ad-

Quid virgi-
neū oleum.

Oleū secun-
darium.

Quibus va-
sis optimē
seruetur o-
leum.

De loco &
situ oleariae
sellae.

Fumum oleo
esse infestū.

hæc molam primo oleo leniter suspendi debere, ne ossibus defractis sordescat. De omnibus nobilius esse solet, quod sponte defluxit: virgineū vocant multi. Nouo ac recenti sal & nitrum misceri debent, vt illius spissitudinem absoluant, & à labæ vindicent, si quidem durare debebit: exactis diebus 30. (vbi amurca subsederit) in vitrea vasa transferendū est, aut alia opportuna, vt mox dicemus. De secundo similis erit disciplina: nisi q̄ mola fortiore quassari debebūt olæ. His vtcunque expeditis, ad ipsius olei custodiam et auxilia calamum conuerto: quādo nobis in vsu cūm cibario, tum medico frequens esse solet. Apuleius græcæ agriculturæ professor eximius, tradit oleū vitreis vasis tutissimè conseruari, quod frigore summè oblectetur. Si tamen vitrea defuerint repositoria, terreis doliolis optimè custodietur: aut alijs cribrato gypso intus perlitis, omniū verò præstantissimè plubeatis aut vitreatis: vel perfectè excoctis terreis, qualia sunt Bellouacorum fictilia, quorum vsus apud nos frequens esse solet. Verūmenimuerò præsens locus admonet vt de olearia cella paucis agam: quæ ad eam cœli regionem constituenda est, quæ à calidis ventis maximè auersa fuerit. Quare, vt septentrionem spectet summè expedit: nam siccum & frigidum locum diligit oleum, calores & humores tanquam inimicos perniciali odio habēs. Fumo valde infestatur: quapropter olearij doctores in totū præcipiunt, vt neque fumus, neque fuligo, quandiu oleum conficitur, in torcular aut cellā oleariam irrumpat, admittaturve: imò ne lucerna quidē. Oleū quod gelatur, plerumq; fracescit: præsidium est sale m vel nitrum opponere. Rancidum Taren-
tinus

tinus sic posse curari asserit, & post illum Palla- Rancidi olei
 dius. Albam ceram mundo & optimo oleo reso- curatio ac
 lutā, & adhuc coctura cum eo liquentem, in oleū saporis & o-
 profundere oportet, deinde calentes sales defri- doris resti-
 ctos addere: ita oleum sapore, & odore mutato, tutio.
 optimè purgabitur. Si verò misturam eam anti-
 cipaueris injicere, nunquā rancescet. Medetur &
 rancori anisum oleo demersum. Si faculentum Faculenti o.
 fuerit & impurum, purificabitur Sole, vel igne, lei expurga-
 vel aqua feruenti, si in illam vase minimè fragili tio.
 imponatur. Si forder, sic purū facies ex eiusdem
 Tarentini consilio. Salem ad ignem frige, & dum
 adhuc calet in oleum demitte, ac diligenter rece- Sordidi olei
 dū candens oleo restinguatur. Emundabit & ci- purificatio.
 tri radix in oleum demersa, adhuc fex olei torrefacta,
 & immissa, nam ita lympidius euadet. Si
 fuerit foetidum, et odoris horrendi, præcipit idē Remedium
 autor virides oleas sine ossibus tundi, & in vasa foetidi olei,
 olearia sub solis calore demitti. Si bacce oliuaria & odoris
 defuerint, teneris oleæ cauliculis tufis idem effi- mali.
 cies. Nonnulli vtraque linteolo clausa, remisto
 sale tuso, in vas olearium demergunt, & exacto
 triduo adimunt, oleū agitantes ac commouētes, Varij modi
 quod vbi conquieuerit, in aliud conceptaculum curationis,
 transfusant. Sunt qui vetustos lateres ignitos in foetidi olei.
 illud extinguant. Pleriq; hordeaceos panes mi-
 nutim friatos, & raro linteolo obuolutos immit-
 tunt, quod vbi secūdō & tertio repetiuerint, no-
 uos permutando & iniiciendo, salis miculas &
 granula indunt, & in alia vasa trāslatum paucos
 dies subsidere patiuntur. Alij fertulā campanam,
 seu meliloton oleo delibutū, per diem noctemq;
 infundunt. Si aliquod animal in oleum fortè in-
 ciderit,

- Vitiati olei & putris re-
medium.** ciderit, & putri nidore illud vitiauerit, iubet De-
mocritus in suis Georgicis, coriandri manulem
fasciculum in oleario vase suspēdi, atque ita pau-
cis diebus permanere. Si hinc de nidore nihil de-
cesserit, mutandum erit coriandrū, donec vitium
superetur. Sed maximè proderit, serenis diebus
in vasa munda decapulare, quæ optima erunt, si
prius acetum continuerint. Quidem semen fœni
græci, aut coriandri siccum, tritumque oleo re-
miscent, vel incensos oleagineos carbones in illo
frequenter extinguunt. Non desunt qui vvas pas-
sas, vinaceis exemptis, tritas & in offas aut pastil-
los redactas, oleo mersent, & elapsis decem die-
bus detractas exprimant, agitatūque oleum in
aliud vas transfundant. Alij vtrunque, hoc est v-
uas & vinacea, simul tradunt, ac in oleum mit-
tunt. Si turbidum fuerit, Tarentinus suadet illud
in fidelia oris ampli feruescere, & vbi ebullierit,
tenuissimum salem frictum ac torrefactum in-
spargere, atque vbi substituerit, aliud transfundere.
- Olei turbidi
curatio.** Pellucidum facies si corticem & ramulos oleagi-
neos cum sale detritos, & linteolo conclusos in
vase oleario suspendas. Odoratum sic compones
Oleo recenti primo, sincero, & ab omni amurcæ
spurcitia immuni (quod antea virgineum nunc-
cupari diximus) inulam herbam siccam, lauri fo-
lia, cyperum, radicē iridis, & alia quæ voles odo-
rata in pollinem tenuissimum trita & excreta in
oleum vitreo vase receptum iniice, & diu mul-
tūque agita: deinde salem torrefactum & in fa-
rinam detritū immitte, ac rursus agita, diebū-
que xv. plus minus, vas ipsum cum oleo Soli ex-
pone, aut in duplici vase calidam aquam excipien-
te merge: sed ita ne quid expiret, vel diffugiat: tā-
tis pēr-

**Quomodo
comparetur
oleum odo-
ratum.**

tisperque ibi esse permitte, donec horas treis lento igni ebullierit, exemptum patere spatio quodam conquiescere, vsquedum concorporari, & in vnum coire perceperis. Dein percolato, & in tuum vsu loco ac vasculo idoneo optime seruato, & diligenter prospicito, ne qua illabatur aura.

HACTENVS scribendo & meditando fatigatus hisce Hortorum & hortensium rebus colophonem sum impositurus, & ab ijs qui legent, & fructum cum voluptate aliquem inde sibi comparabunt, sollicitè postulaturus, vt suis apud Deum precibus conatus nostros adiutare dignentur: vt quæ præ manibus habemus alia quamplurima, & quotidie pro nostræ Mineræ modulo, discendi cupidis meditamur, lucem optatam aliquando videre possint.

FINIS TRIVM LIBRORVM DE
cultu, cura, auxilijs & secretis Hortorum, Autore
ANTONIO MIZALDO, Mathematico
Lutetie.

1 5 7 4.